



ÕPPEKAVA

Õppekava on koostatud alusharidusseaduse ja alushariduse riikliku õppekava alusel.

Kehtestatud direktori 2026 käskkirjaga nr 10.

Tartu 2026

1. LASTEAI ÜLDINFO	4
1.1 Lasteaia eripära	4
1.2 Alushariduse alusväärtused	4
2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID	4
3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED	5
4. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE KORRALDUS	6
4.1 Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise üldpõhimõtted	6
4.2 Projektipõhine õpe	6
4.3 Õppe- ja kasvatustegevuse põhifookused	8
4.3.1 Hommikuring	9
4.3.2 Mänguline õpe	9
4.3.3 Keskkonnaharidus ja õues õppimine	9
4.3.4 Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengu toetamine	10
4.3.5 Liikumine	10
4.3.6 Söömisharjumuste kujundamine	10
4.4 Õppe- ja kasvatustegevuse päeviku täitmine	11
5. ÕPI- JA KASVUKESKKONNA KUJUNDAMISE PÕHIMÕTTED	11
5.1 Füüsilise õpi- ja mängukeskkonna kujundamine	12
5.2 Sotsiaalse ja vaimse õpi- ja kasvukeskkonna kujundamine	13
5.3 Digitaalse õpi- ja kasvukeskkonna kujundamine	14
6. LAPSE ARENGU HINDAMINE	15
6.1 Üldsätted	15
6.2 Lapse arengu hindamise põhimõtted	15
6.3 Uue lapse kohanemise ja esmase toetamise korraldus	16
6.4 Lapse arengu hindamine ning pere- ja arenguestlus (1,5–3-aastane laps)	17
6.4.1. Sügisene lapse arengu hindamine	17
6.4.2. Lapse arengu kirjelduse koostamine kevadel	18
6.4.3. Kõne arengu hindamine	18
6.5 Lapse arengu hindamine ning pere- ja arenguestlus (3–7-aastane laps)	18
6.5.1 Sügisene lapse arengu hindamine ja arenguestlus	18
6.5.2 Tugispetsialisti kaasamine lapse arengu hindamisse	19
6.5.3 Rühmapõhine laste arengu ülevaade ja edasiste tegevuste kavandamine	20
6.5.4 Igapäevane lapse arengu jälgimine ja hindamine	20
6.5.5 Lapse arengu kirjelduse koostamine kevadel	21
6.6 Koolivalmiduse hindamine ja koolivalmiduskaart	21
7. TÄIENDAVAT TUGE VAJAVA LAPSE TOETAMINE	22
7.1 Täiendava toe korraldamise alused	22
7.2 Täiendava toe rakendamine lastehoiurühmas	23
7.3 Üldine tugi lasteaiarühmas	23
7.4 Tõhustatud tugi	24
7.5 Eritugi	24
7.6 Tugispetsialisti teenuse osutamise korraldus	25
7.7 Individuaalse arenduskava koostamine, rakendamine ja hindamine	26
7.8 Tõhustatud toe ja eritoe tulemuslikkuse hindamine	27
8. LASTEAI JA LAPSEVANEMATE KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS	27
9. ÕPPEKAVA UUENDAMISE KORD	28
10. Kolmeaastase lapse eeldatavad üldoskused	28



11. Kuue- kuni seitsmeaastase lapse eeldatavad arengutulemused üldoskustes	29
12. Kuue- kuni seitsmeaastase lapse valdkondade õppe-ja kasvatustegevuse eeldatavad arengutulemused.	30
Lisa 1. Vaatlusleht	34
Lisa 2. Uue lapse küsimustik lapsevanemale	36
Lisa 3. Arengu- ja perevestlustel osalemise protokollileht	38

Käesolev õppekava on Tartu Lasteaed Kivike õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise, korraldamise ja läbiviimise alusdokument. Õppekava rakendatakse lasteaia- ja lastehoiurühmades.

1. LASTEAIA ÜLDINFO

1. Tartu Lasteaed Kivike põhitegevuskoht asub aadressil Kivi 44, Tartu. Lasteaia koosseisu kuuluvad ka aadressil Kompanii 1c tegutsevad lastehoiurühmad.
2. Lasteaed asub Tartu kesklinna lähedal. Asukoht ja lähiümbrus võimaldavad kasutada õppe- ja kasvatustegevuses mitmekesiseid avatud õpikeskkondi.
3. Lasteaia veebileht on www.kivike.ee.

1.1 Lasteaia eripära

Lasteaia eripära on laste sotsiaal-emotsionaalsete oskuste süsteemne toetamine ning liikumisrõõmu ja igapäevaste liikumisharjumuste kujundamine.

Eripära väljendub lasteaia igapäevases tegevuskultuuris, õpi- ja kasvukeskkonna kujundamises, õppe- ja kasvatustegevuses ning kokkulepitud programmide ja metoodikate järjepidevas rakendamises.

1.2 Alushariduse alusväärtused

(Alushariduse riiklik õppekava § 3)

- Õppe- ja kasvatustegevus põhineb lapsepõlve väärtustamisel. Lasteaia peamine ülesanne on kaitsta ja edendada lapse õigust täisväärtuslikule ning turvalisele lapsepõlvele. Lasteaias toetatakse võrdsel määral lapse vaimset, füüsilist, kõlblist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut. Lasteaed loob tingimused lapse erisuguste võimete tasakaalustatud arenguks, eneseteostuseks ning teaduspõhise maailmapildi kujunemiseks.
- Lasteaed kujundab koostöös koduga väärtushoiakuid, mis on isikliku õnneliku elu ja ühiskonna eduka koostoimimise aluseks.
- Alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi – ausust, hoolivust, õiglust ning lugupidamist enda ja teiste vastu – ning ühiskondlikke väärtusi – vabadust, demokraatiat, austust emakeele, eesti keele ja kultuuri vastu, kodumaa-armastust, kultuurilist mitmekesisust, sallivust, terviseteadlikkust, keskkonna jätkusuutlikkust, vastutustundlikkust ja soolist võrdõiguslikkust.

Alusväärtusi tutvustatakse ja selgitatakse peredele rühma koosolekutel.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID

- Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on toetada koostöös perega lapse igakülgset ja järjepidevat arengut ning heaolu.
- Üldeesmärgist lähtudes toetatakse lapse üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist.
- Lastehoiurühmas toetatakse lapse üldoskuste arengut ning luuakse eeldused lasteaia harrastamiseks ja sujuvaks üleminekuks lasteaiarühma.
- Lasteaiarühmas toetatakse lapse üldoskuste ning valdkondlike teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist, luues eeldused põhihariduse omandamiseks, igapäevaelus toimetulekuks ja sujuvaks üleminekuks kooli.

3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel lähtutakse põhimõttest, et kõik töötajad panustavad oma ülesannetest ja vastutusest lähtudes laste arengu ja heaolu toetamisse.

→ **Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestatakse laste arengut, huve ja vajadusi.**

Tegevuste kavandamisel arvestatakse rühma eripära ning iga lapse arengutaset, võimeid, heaolu ning kultuurilist ja keelelist tausta. Laste arengut jälgitakse järjepidevalt ning tähelepanekuid kasutatakse tegevuste eesmärkide seadmisel, kavandamisel ja kohandamisel. Tegevused kavandatakse jõukohaselt, et iga laps saaks osaleda ja kogeda eduelamust.

→ **Väärtustatakse laste loovust, omaalgatust ja aktiivset osalemist.**

Lastele antakse võimalus teha valikuid, pakkuda ideid, algatada tegevusi ning osaleda nende kavandamisel ja läbiviimisel. Õpetaja märkab laste huvisid ja arvestab nendega tegevuste kavandamisel ja rühmaruumi kujundamisel. Ta suunab lapsi rääkima sellest, mida nad tegid, avastasid ja õppisid.

→ **Lasteaias luuakse õpi- ja kasvukeskkond, kus iga laps tunneb end turvaliselt, hoituna ja rühma kuuluvana.** Täiskasvanud suhtlevad lastega rahulikult, hoolivalt ja lugupidavalt, märkavad laste omavahelisi suhteid ning sekkuvad tõrjumise, kiusamise või haiget tegemise korral. Lapsi õpetatakse oma mõtteid, tundeid ja vajadusi sobival viisil väljendama, teisi kuulama ja nendega arvestama. Erimeelsuste korral aitab täiskasvanu lastel toimunud mõista, üksteist kuulata ja leida sobiva lahenduse.

→ **Õppe- ja kasvatustegevuses lõimitakse eri valdkondi ja tegevusi.**

Õppimist korraldatakse terviklikult, seostades ühe teema, projekti või igapäevase olukorra raames eri õppevaldkondade teadmised ja oskused mängu, uurimise, katsetamise, liikumise, muusika ning loovtegevusega. Lastele luuakse võimalusi õpitut erinevates olukordades rakendada ning tegutseda nii iseseisvalt kui ka koos teistega.

→ **Õppe- ja kasvatustegevuses väärtustatakse eesti keelt, Eesti kultuuritraditsioone ja kultuuripärandit.**

Laste eesti keele oskust ja eneseväljendust arendatakse mitmekesise suhtluse, mängu ja kirjanduse kaudu. Lastele tutvustatakse Eesti kultuuritraditsioone ja kultuuripärandit, tähistades rahvakalendri tähtpäevi ning kasutades õppe- ja kasvatustegevuses eesti kirjandust, muusikat, lugusid, mängu ja tavasid.

→ **Muukeelsest perest pärit laste eesti keele arengut toetatakse, väärtustades nende kodukeelt ja kultuuritausta.**

Eesti keelest erineva kodukeelega lapse eesti keele arengut toetatakse süsteemselt igapäevase suhtlemise, mängu, igapäevatoimingute ning lõimitud õppe- ja kasvatustegevuste kaudu. Vajaduse korral korraldatakse lapsele individuaalseid või väiksemas grupis toimuvaid keelelisi tegevusi. Keelelise arengu toetamisel tehakse koostööd perega. Perega jagatakse tähelepanekuid lapse eesti keele arengu kohta, lepatakse kokku lapse toetamise põhimõtted ning antakse soovitusi, kuidas toetada lapse keelelist arengut ka kodus.

→ **Laste heaolu, tervist ja tervislike harjumuste kujunemist toetatakse igapäevase tegevuse ja täiskasvanute eeskuju kaudu.**

Lasteiapäev korraldatakse nii, et see toetab lapse heaolu, tervist ja tervislike harjumuste kujunemist. Laps saab iga päev mitmekesiselt liikuda, õues viibida ning vastavalt oma vajadusele puhata või rahulikult tegutseda. Täiskasvanud toetavad oma

eeskuju ja juhendamise lapsee hõigeeeni-, eneseteenindus-, liikumis- ja tootumisharjumuste kujunemist. Lapsi julgustatakse tutvuma erinevate toitudega ja neid maitsma.

→ **Laste keskkonnateadlikkust ja keskkonnahoidlikke harjumusi kujundatakse igapäevase tegevuse ja vahetute kogemuste kaudu.**

Lapsed õpivad keskkonda hoidma igapäevaste tegevuste ja vahetute kogemuste kaudu. Nad osalevad eakohasel viisil jäätmete sorteerimises ja materjalide korduskasutamises ning õpivad vett ja energiat säästlikult kasutama. Looduses ning lasteaia taime- ja marjaaias tegutsedes õpivad lapsed elusloodust märkama ja hoidma ning mõistma, kuidas nende tegevus ümbritsevat keskkonda mõjutab.

4. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE KORRALDUS

4.1 Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise üldpõhimõtted

- Õppe- ja kasvatustegevust kavandatakse õppeaasta kaupa, lähtudes laste arengutasemest, huvidest ja vajadustest ning rühma eripärast.
- Õppeaasta alguses koostab rühmameeskond ELIISis **rühma aastaplaani**. Aastaplaan koostatakse hiljemalt rühma lastevanemate koosolekuks ning seda tutvustatakse lapsevanematele koosolekul. Lapsevanemaid kaasatakse aastaplaani koostamisse: **osa aastaplaani kokkulepetest ja kavandatavatest tegevustest arutatakse läbi ning täidetakse koos lapsevanematega**. Vajaduse korral täiendatakse aastaplaani õppeaasta jooksul.
- **Ajavahemikul 1. septembrist kuni 31. maini** kavandatakse õppe- ja kasvatustegevust peamiselt projektipõhise õppena. Projektipõhise õppe kõrval toimub õppimine mängus, igapäevatoimingutes ning teistes kavandatud ja spontaansetes õpiolukordades.
- Õppeaasta alguses keskendub rühmameeskond laste kohanemisele, mängu, suhtlemisele, huvide ja arengu jälgimisele ja hindamisele ning turvalise rühmatunde kujundamisele. Koos lastega luuakse rühma kokkulepped ning alustatakse rühmas kasutatava sotsiaal-emotsionaalsete oskuste programmi või metoodika järjepidevat rakendamist. Vaatluste ning laste küsimuste, ideede ja algatuste põhjal kujundatakse rühma esimese projekti esialgne suund.
- **Ajavahemikul 1. juunist kuni 31. augustini** tavapäraseid projektiplaane ei koostata. Tegevusi kavandatakse kohal olevate laste, nende huvide, ilmastikuolude ja lasteaia töökorralduse põhjal. Suveperioodil on põhirõhk mängul, liikumisel, õues tegutsemisel, loovtegevustel ja laste algatustel.
- **Koolivaheaegadel üldjuhul jätkub õppe- ja kasvatustegevus, arvestades laste kohalolekut ja rühmade töökorraldust**. Kui kohal on suurem osa rühma lastest jätkatakse käimasoleva projektiga.

- ◆ Jõuluvaheajal toimub õppe- ja kasvatustegevus peamiselt igapäevatoimingute, vaba mängu ning mänguliste ja loovate tegevuste kaudu.

4.2 Projektipõhine õpe

4.2.1 Projektipõhise õppe põhimõtted

1. Projektipõhine õpe on lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse korraldamise viis, mille kaudu lõimitakse üldoskuste ning erinevate õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade areng tervikuks.
2. **Projekt saab alguse laste huvidest, küsimustest, mängust, tähelepanekutest, kogemustest või arenguvajadustest.**

3. Õpetaja jälgib ja kuulab lapsi, märkab nende huve ja küsimusi ning loob võimalusi nende edasiarendamiseks. Õpetaja suunab õppimist eesmärgipäraselt, rikastades projekti uute küsimuste, materjalide, tegevuste, õpikeskkondade ja kohtumistega.
4. Projekti tegevused kujunevad ja täpsustuvad projekti käigus. Kõiki tegevusi ei määrata projekti alguses lõplikult kindlaks.
5. Projekti kestus sõltub laste huvist, projekti sisust ja seatud eesmärkidest. Projekti jätkatakse seni, kuni see pakub lastele tähenduslikke õppimisvõimalusi ja toetab kavandatud eeldatavate tulemuste poole liikumist.

4.2.2 Projekti kavandamine

1. Projektipõhist õpet kavandatakse ELIISis koostatavas projektiplaanis. Projektiplaani on paindlik õpetaja töödokument, mida täiendatakse kogu projekti vältel vastavalt laste küsimustele, ideedele, arenguvajadustele ja projekti kulgemisele. **Projektiplaani ei ole lapsevanematele nähtav.**
2. Õppeaasta esimene projektiplaani avatakse üldjuhul hiljemalt **15. septembriks**. Rühmas, kus enamik lapsi alles kohaneb, võib projektiplaani avada laste valmisolekust lähtudes hiljem, üldjuhul oktoobris.
3. Projekti kavandamisel arvestatakse kõigi õppe- ja kasvatustegevuse valdkondadega.
4. Projektiplaani täiendatakse regulaarselt. Tegevusi, õppemeetodeid ja eesmärke täpsustatakse või muudetakse laste huvide, küsimuste, arengu ja projekti käigus kogutud tähelepanekute põhjal.

4.2.3 Eesmärkide seadmine ja tegevuste kohandamine

1. Eesmärkide seadmisel lähtutakse üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade eeldatavatest tulemustest. Eeldatavaid tulemusi ei pea projektiplaani sõna-sõnalt üle kandma. Neid võib projekti sisu ning laste vanust, olemasolevaid oskusi ja arenguvajadusi arvestades täpsustada, kohandada ja jagada väiksemateks osatulemusteks. Projektiplaanis sõnastatakse eesmärgid võimalikult konkreetselt ja jälgitavalt, et nende avaldumist oleks võimalik lapse tegevuses märgata.
2. Rühma ühiste eeldatavate tulemuste kõrval seatakse vajaduse korral alarühmale või üksikule lapsele individuaalsed eesmärgid. Need lähtuvad lapse olemasolevatest oskustest, arengutasemest ja toevajadusest.

4.2.4 Projektõppes kasutatavad õppemeetodid

1. Projektõppes kasutatakse aktiivset osalemist ja praktilist tegutsemist võimaldavaid õppemeetodeid.
2. Projektõppes kasutatakse eelkõige:
 - **uurimuslikku õpet** – lapsed esitavad küsimusi, teevad oletusi, vaatlevad, võrdlevad, katsetavad ja otsivad küsimustele vastuseid;
 - **kogemusõpet** – õppimine toimub vahetu kogemise, praktilise tegutsemise ja saadud kogemuste mõtestamise kaudu;
 - **probleemipõhist õpet** – lapsed otsivad koos õpetajatega lahendusi projekti käigus tekkinud päriselulistele küsimustele ja probleemidele;
 - **koostöist õppimist** – lapsed tegutsevad paaris ja rühmas, jagavad mõtteid ja ülesandeid, kuulavad teisi ning jõuavad ühiste otsuste ja lahendusteni;
 - **arutelu ja refleksiooni** – lastega arutletakse kogetu, avastatu ja õpitu üle ning kavandatakse selle põhjal projekti järgmisi tegevusi;

- **mängulist õppimist** – projekti teemasid uuritakse ja väljendatakse läbi loov-, rolli-, ehitus- ja õppemängude kaudu;
 - **loovat eneseväljendust** – lapsed väljendavad oma mõtteid ja teadmisi joonistamise, maalimise, meisterdamise, ehitamise, modelleerimise, liikumise, muusika, jutustamise ja dramatiseerimise kaudu;
 - **õppekäike ja kohtumisi asjatundjatega** – teadmisi saadakse päriselulises keskkonnas, vahetute kogemuste ja valdkonda tundvate inimestega suhtlemise kaudu.
3. Õppemeetodite valikul lähtutakse projekti sisust ja eesmärkidest ning laste vanusest, huvidest, võimetest ja vajadustest.
 4. **Töölehti kasutatakse piiratud mahu ja eesmärgipäraselt, peamiselt laste kirjaelosluste ning tähtede ja numbrite kirjutamise harjutamise toetamiseks.**

4.2.5 Pedagoogiline dokumenteerimine

1. Pedagoogiline dokumenteerimine on projekti loomulik osa, mille kaudu muudetakse laste õppimine, mõtlemine ja projekti kujunemine nähtavaks.
2. Projekti vältel kogutakse ja jäädvustatakse laste küsimusi, ideid, ütlusi, arutelusid, tegevusi, avastusi ja loodud töid. Selleks kasutatakse õpetaja märkmeid, laste töid, fotosid ja muid eesmärgipäraselt valitud materjale.
3. Rühmameeskond vaatlleb ja analüüsib kogutud materjali, et märgata laste huve, teadmisi, oskusi ja arenguvajadusi ning kavandada projekti edasist suunda. Dokumenteeritud materjali vaadeldakse ja arutatakse ka koos lastega. Nii saavad lapsed meenutada tehtut, märgata oma õppimist, esitada uusi küsimusi ja teha ettepanekuid projekti jätkamiseks.
4. **Igas rühmas on projektisein**, millel kajastatakse projekti teema, laste küsimused ja ideed, projekti käigus toimunud uurimine, laste mõtted, tegevused ja valminud tööd. Projektiseina täiendatakse koos lastega kogu projekti vältel ning seda kasutatakse projekti üle arutlemisel ja järgmiste tegevuste kavandamisel.
5. Projekti kavandamist ja kulgu kajastatakse ELIISI projektiplaanis ning igapäevases õppe- ja kasvatustegevuse päevikus. Päevik on lapsevanemale nähtav ning annab ülevaate laste tegevustest, uurimisest ja õppimisest.
6. Rühma tegevusi ja laste õpiprotsessi dokumenteeritakse regulaarselt fotodega ning fotosid lisatakse järjepidevalt ELIISI õppe- ja kasvatustegevuse päevikusse.
7. Dokumenteerimisel, fotode kasutamisel ja materjalide avaldamisel arvestatakse lapse heaolu ja arvamusega ning järgitakse isikuandmete kaitse põhimõtteid..

4.2.6 Projekti kokkuvõte ja analüüs

1. Projekti lõpus mõtestatakse koos lastega, mida projekti käigus uuriti, tehti, avastati ja õpiti. Lapsed saavad jagada oma mõtteid, hinnata kogetut ning teha ettepanekuid järgmisteks tegevusteks ja projektideks.
2. **Iga projekt lõpeb kokkuvõtva tegevuse või ühise sündmusega**, Kokkuvõtvaks tegevuseks võib olla näiteks näitus, esitus, etendus, mudeli või raamatu valmimine, töötuba, mängupäev, õppekäik, kokandustegevus, pidu või muu projekti sisust ja laste ideedest lähtuv lahendus.
3. Projekti kokkuvõte ja rühmameeskonna analüüs dokumenteeritakse ELIISI projektiplaanis.

4.3 Õppe- ja kasvatustegevuse põhifookused

4.3.1 Hommikuring

Hommikuring on lühike ühine päeva alustamine, mis toimub iga päev pärast laste saabumist ning milles osalevad kõik sel päeval kohal olevad lapsed ja rühmas töötavad täiskasvanud.

Hommikuringis tervitatakse ja märgatakse igaüht, luuakse positiivne meie-tunne ning antakse lastele võimalus lühidalt jagada oma mõtteid ja tundeid. Koos lastega räägitakse läbi eelseisev päev ning **pannakse paika päevakava**, arvestades võimaluse korral laste ettepanekute ja huvidega.

Hommikuringi eesmärk on kujundada turvatunnet, ühtekuuluvust ja hoolivaid suhteid ning aidata lapsel mõista, mis teda päeva jooksul ees ootab. Hommikuring ei ole õppetegevuse läbiviimise koht. See on lühike, laste vanust ja tähelepanuvõimet arvestav päeva ühine alustamine.

4.3.2 Mänguline õpe

Mäng on lapse peamine õppimis- ja tegutsemisviis. Lapse algatatud vabale mängule võimaldatakse iga päev piisavalt aega, ruumi ja mitmekesiseid vahendeid. Õpetaja jälgib ja toetab laste mängu, rikastab vajaduse korral mängukeskkonda ning aitab lastel mänguideid arendada.

Vaba mängu kõrval kasutatakse eesmärgistatud õppemänge, mille kaudu lapsed omandavad ja kinnistavad teadmisi ning oskusi. **Õppemängud seotakse projekti teema, laste arenguvajaduste ja valitud eeldatavate tulemustega.**

Õpetaja valib mängu sisu, vahendid ja raskusastme laste vanuse, arengutaseme ja oskuste järgi. Vajaduse korral tegutsetakse alarühmades ning kasutatakse erineva raskusastmega ülesandeid. Õppe- ja kasvatustegevuses kasutatakse muuhulgas keele- ja häälikumänge, matemaatilisi mänge, tähelepanu- ja mälumänge, rollimänge, lauamänge, liikumismänge ning robotikavahenditega seotud mängulisi ülesandeid.

4.3.3 Keskkonnaharidus ja õues õppimine

Keskkonnahariduse ja õues õppimise kaudu kujundatakse laste keskkonnateadlikkust, keskkonnahoidlikke harjumusi ning hoolivat suhet loodusega. Vahetud kogemused aitavad lapsel ümbritsevat keskkonda märgata, uurida ja mõtestada.

Õpikeskkonnana kasutatakse lasteaia õueala, kodukohta ja lähiümbrust, sealhulgas parke, metsi, veekogu, tänavaid, väljakuid, kogukonna asutusi ning teisi sobivaid paiku.

Õues tegutsetakse aasta ringi erinevates ilmastikuoludes, arvestades laste heaolu ja turvalisusega.

Lasteaia taimekastid ja marjaaed on osa õpikeskkonnast. Lapsed osalevad eakohaselt külvamises, istutamises, taimede hooldamises, kasvu jälgimises ja saagi koristamises. Nii kujuneb arusaam taimede kasvamisest, toidu päritolust ning inimese vastutusest looduse ja keskkonna hoidmisel.

Igapäevategevustes kujundatakse vee, energia ja materjalide säästliku kasutamise, jäätmete sorteerimise, korduskasutuse ning raiskamise vähendamise harjumusi.

Õues ja avatud õpikeskkondades tegutsemine on õppe- ja kasvatustegevuse loomulik osa.

Väljasõidud ja õppekäigud kavandatakse eesmärgipäraselt ning nende korraldamisel tagatakse laste turvalisus ja nõuetekohane järelevalve.

4.3.4 Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengu toetamine

Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste kujunemisel on kõige olulisem täiskasvanu igapäevane eeskuju. Kõik lasteaias töötavad täiskasvanud kujundavad oma suhtlemise ja käitumisega keskkonda, milles laps õpib ennast ja teisi austama, oma tunnetega toime tulema, koostööd tegema ning probleeme rahumeelselt lahendama. Täiskasvanu suhtleb lapsega lugupidavalt, hoolivalt ja rahulikult, märkab tema tundeid ja vajadusi ning näitab oma käitumisega, kuidas erinevates olukordades sobivalt toimida.

Sotsiaal-emotsionaalseid oskusi õpetatakse ja harjutatakse samuti eesmärgistatult nii kavandatud tegevustes kui ka igapäevastes suhtlus-, mängu- ja probleemolukordades. Õpetaja aitab lastel õpitud oskusi päriselulistest olukordades märgata, kasutada ja kinnistada.

Iga rühm kasutab sotsiaal-emotsionaalsete oskuste toetamiseks vähemalt üht lasteaias kokkulepitut programmi või metoodikat, milleks on „Kiusamisest vabaks“, „Oskuste õpe“ või SPLO. SPLO tegevusi viiakse läbi koostöös lasteaias psühholoogiga. Programmid ja metoodikad toetavad igapäevast kasvatustööd, kuid ei asenda täiskasvanu järjepidevat eeskuju ega oskuste harjutamist igapäevastes olukordades.

Lastele õpetatakse ja nendega harjutatakse:

- tunnete märkamist, nimetamist ja sobival viisil väljendamist;
- oma käitumise ja tunnetega toimetulekut;
- teiste tunnete, vajaduste ja seisukohtade märkamist;
- kaaslastega arvestamist ning koostööd;
- ühises tegevuses osalemist;
- abi küsimist, vastuvõtmist ja pakkumist;
- kokkulepete tegemist ja järgimist;
- probleemide ja konfliktide rahumeelset lahendamist.

4.3.5 Liikumine

Liikumine on lasteaiapäeva loomulik osa. Lastele tagatakse iga päev mitmekesised võimalused liikumiseks ning võimalikult palju aega veedetakse õues. Õues viibitakse aasta ringi, arvestades ilmastikuolude ning laste heaolu ja turvalisusega.

Lapsed saavad liikuda nii iseseisvalt kui ka juhendatud tegevustes. Liikumisõpetaja juhendatud tegevused toimuvad kaks korda nädalas. Liikumist lõimitakse mängu, õppimise, muusika, õues tegutsemise ja igapäevatoimingutega. Ka rühmaõpetajad õpetavad lastele õues viibimise ajal erinevaid liikumis- ja hoovimänge.

Koostöös lapsevanematega rikastatakse laste liikumiskogemusi rattasõidu, suusatamise, uisutamise või ujumisega. Tegevusi ja vahendeid kohandatakse laste vanuse, võimete ja vajaduste järgi.

4.3.6 Söömisharjumuste kujundamine

Söömisharjumuste kujundamisel lähtutakse „Söömisharjumuste kujundamise heast tavast“ ning lapse vanusest, individuaalsetest vajadustest ja eripäradest.

Söögiaeg on rahulik ja meeldiv ühise koosolemise aeg, milleks jäetakse piisavalt aega.

Igapäevaste söögikordade kaudu kujundatakse tervislikke söömisharjumusi ja söögikultuuri ning harjutatakse lauakombeid, puhtuse hoidmist ja teistega arvestamist.

Lapsi suunatakse eakohaselt ise toitu tõstma ja sobivat portsjonit valima, arvestades, et toitu jätkuks kõigile. Laps saab soovi korral juurde võtta. Lapsi julgustatakse erinevaid toite ja uusi maitseid proovima, kuid süüa ei sunnita.

Täiskasvanud on oma käitumise ja suhtumisega lastele eeskujuks, suhtuvad toitu positiivselt ning hoiduvad laste kuuldes toidu kritiseerimisest.

Kokandus on järjepidev osa õppe- ja kasvatustegevusest. Lapsed tutvuvad toiduainete ja toidu päritoluga, kasvatavad taimi ning osalevad eakohaselt lihtsate toitade valmistamisel. Lastega arutletakse toiduainete valiku ja toidu valmistamise üle, koostatakse retsepte ning võimaluse korral pannakse neist kokku rühma kokaraamat.

4.4 Õppe- ja kasvatustegevuse päeviku täitmine

- Õppe- ja kasvatustegevuse päevikut täidetakse ELIISis samal tööpäeval.
- Ajavahemikul **1. septembrist kuni 31. maini** märgitakse päevikusse laste kohalolek ning kajastatakse päeva jooksul toimunud õppe- ja kasvatustegevusi.
- Rühma tegevusi ja laste õpiprotsessi dokumenteeritakse regulaarselt fotodega ning fotosid lisatakse järjepidevalt ELIISi õppe- ja kasvatustegevuse päevikusse, kus need on lapsevanematele nähtavad.
- Ajavahemikul **1. juunist kuni 31. augustini** märgitakse päevikusse laste kohalolek ning lisatakse fotosid laste tegevustest. Suveperioodil tavapäraselt päeva kirjeldust, eeldatavaid tulemusi ega päeva kokkuvõtet ja analüüsi ei lisata.
- **Päevikukanne sisaldab üldjuhul:**
 - ◆ **Õppevaldkondi** - märgitakse need õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad, mille eesmärkide ja eeldatavate tulemuste toetamine oli tegevuses teadlikult kavandatud ning kajastub päevikukande **päeva kokkuvõtte ja analüüsi** jaotises. **Valdkonda ei märgita üksnes seetõttu, et see tegevuses kaudselt esines.**
 - Põhifookused** - märgitakse tegevuse korraldamist või pedagoogilist lähenemist iseloomustavad põhifookused, näiteks mäng, õuesõpe, keskkonnateadlikkus, liikumine, sotsiaal-emotsionaalsed oskused, robotika, kokandus vms.
 - Põhifookuste märkimine võimaldab sisehindamises hinnata nende järjepidevat rakendamist rühma õppe- ja kasvatustegevuses.
- **Päeva kirjeldus.** Kirjeldatakse lühidalt toimunud tegevusi, laste osalemist ja algatusi ning õpiprotsessi seisukohalt olulisi tähelepanekuid. Päevikukanne peab olema piisavalt selge, et selle põhjal oleks võimalik mõista, mida lapsed tegid ja millist õppimist tegevusega toetati.
- **Päeva kokkuvõtte ja analüüs** jaotis ELIISi päevikus: Märgitakse tegevusega seotud eeldatavad tulemused ning analüüsitakse lühidalt, kuidas need laste tegevuses avaldusid. **Päeva kokkuvõtte ja analüüsi osa ei ole lapsevanemale nähtav.**

5. ÕPI- JA KASVUKESKKONNA KUJUNDAMISE PÕHIMÕTTED

- Õpi- ja kasvukeskkond on last ümbritseva füüsilise, sotsiaalse, vaimse ja digitaalse keskkonna terviklik kooslus, milles laps mängib, tegutseb, suhtleb, areneb ja õpib. See hõlmab lasteaia rühma- ja üldruume, õueala, lähiümbrust, looduskeskkonda, kogukonda ning teisi avatud õpikeskkondi.
- Õpi- ja kasvukeskkond kujundatakse koostöös laste, lasteaia töötajate ja lapsevanematega turvaliseks, arendavaks, mänguliseks, esteetiliseks, paindlikuks, kaasavaks ja ligipääsetavaks. Keskkonna kujundamisel arvestatakse laste vanust, arengutaset, huve, vajadusi, varasemaid kogemusi, algatusi ja individuaalseid eripärasid.

5.1 Füüsilise õpi- ja mängukeskkonna kujundamine

Füüsiline õpi- ja mängukeskkond hõlmab lasteaia rühma- ja üldruume, õueala, sisustust, õppe- ja mänguvahendeid ning teisi lapse tegevust mõjutavaid ruumilisi ja esemelisi tingimusi. Keskkonna kujundamisel lähtutakse põhimõttest, et rühmaruum oleks lapsele arusaadav, turvaline, korrastatud, paindlik ja tegutsema kutsuv.

Füüsilise õpi- ja mängukeskkonna kujundamisel:

- tagatakse laste vanusele, arengutasemele, tegevusele ja keskkonnale vastavad ohutustingimused ning täiskasvanu järelevalve;
- kasutatakse eakohast, turvalist sisustust ning hinnatakse regulaarselt ruumide, õueala ja vahendite ohutust;
- kujundatakse ruum paindlikuks, et võimaldada tegutsemist individuaalselt, paaris, alarühmas ja kogu rühmaga;
- paigutatakse aktiivsemat ja rahulikumat tegevust võimaldavad alad viisil, mis vähendab vastastikust häirimist ja toetab laste süvenemist;
- luuakse võimalused vabaks mänguks, loovtegevuseks, uurimiseks, katsetamiseks, aktiivseks liikumiseks, puhkamiseks ja omaette olemiseks;
- paigutatakse õppe- ja mänguvahendid lastele nähtavalt, korrastatult ja kättesaadavalt, et lapsed saaksid neid iseseisvalt valida, kasutada, omavahel kombineerida ning pärast tegevust oma kohale asetada;
- kasutatakse vajaduse korral riulitel, karpidel ja tegevuskohtades pildi- või sõnamärgistusi, mis toetavad lapse iseseisvat vahendite valimist, kasutamist ja korrastamist;
- välditakse ruumi ülekoormamist mänguasjade, mööbli, õppematerjalide ning visuaalsete ja heliliste mõjutajatega;
- kasutatakse lapsele sobival kõrgusel paiknevat visuaalset päevakava, mis toetab päevakava ja tegevuste järjestuse mõistmist, iseseisvat toimetulekut ning turvatunnet;
- tehakse laste tegevus ja õpiprotsess nähtavaks, eksponeerides laste joonistusi, meisterdusi, ühiseid töid, fotosid ja projektide käigus valminud materjale;
- kasutatakse laste ja nende perede fotosid ning teisi lapsele tähenduslikke materjale, mis toetavad kuuluvus- ja turvatunnet, järgides isikuandmete kaitse ja fotode kasutamise kokkuleppeid;
- kaasatakse lapsi eakohasel viisil ruumi, õpikeskuste, väljapanekute ning õppe- ja mänguvahendite paigutuse kujundamisse;
- võimaldatakse lapsel kogeda eakohaseid ja juhitud väljakutseid, õppida oma võimeid ja riske hindama ning arendada kehalist enesekindlust;
- luuakse igas rühmas vaikne ja turvaline koht, kus laps saab soovi või vajaduse korral rahuneda, puhata või omaette tegutseda;
- kasutatakse õppimiseks ja tegutsemiseks lisaks rühmaruumile lasteaia üldruume, õueala ning teisi sobivaid keskkondi.

Õpi-ja mängukeskuste kujundamine

- ➔ Õpi- ja mängukeskused on teadlikult kujundatud mängu- ja tegevuskohad, mis toetavad lapse terviklikku arengut ning võimaldavad iseseisvat, huvipõhist ja mitmekesist õppimist mängu kaudu.
- ➔ Rühmaruumis kujundatakse laste vanusest, huvidest ja arenguvajadustest, käsilolevatest projektidest ning ruumi võimalustest lähtuvad õpi-ja mängukeskused:

- **raamatukeskus**, mis toetab lugemishuvi, kuulamist, jutustamist ja kujutlusvõimet;
 - **keele- ja kirjaoskuskeskus**, mis võimaldab mänguliselt tutvuda tähtede, sõnade ja kirjutamisega ning arendada eneseväljendusoskust;
 - **loovuskeskus**, mis võimaldab joonistada, maalida, meisterdada, voolida ja erinevate materjalidega katsetada;
 - **rolli- ja fantaasiamängukeskus**, mis toetab kujutlusvõimet, suhtlust ja koostööd ning võimaldab läbi mängida erinevaid rolle ja olukordi;
 - **ehitus- ja sõidukikeskus**, kus laps saab ehitada, kavandada ja katsetada ning mängida klotside, konstruktsioonide ja sõidukitega;
 - **matemaatika- ja uurimiskeskus**, mis võimaldab loendada, võrrelda, sorteerida, järjestada, mõõta, luua mustreid ja lahendada probleeme;
 - **sensoorika- ja peenmotoorikakeskus**, mis pakub erinevaid meelelisi kogemusi ning toetab käeliste oskuste, tähelepanu ja keskendumise arengut;
 - **lauamängukeskus**, mis toetab reeglite mõistmist, loogilist mõtlemist, tähelepanu, koostööd ja kordamööda tegutsemist;
- Kõik nimetatud õpi- ja mängukeskused ei pea olema rühmas samal ajal. Õpikeskuste valikut, arvu, sisu, paigutust ja vahendeid muudetakse koostöös lastega, lähtudes nende mängust, huvidest, algatustest ja arenguvajadustest, käsil olevatest projektidest ning ruumi võimalustest. Keskusi võib omavahel ühendada, ümber kujundada või ajutiselt luua.

5.2 Sotsiaalse ja vaimse õpi- ja kasvukeskkonna kujundamine

Sotsiaalne ja vaimne õpi- ja kasvukeskkond kujuneb laste, töötajate ja lapsevanemate omavahelistes suhetes, suhtlemisviisides, kokkulepetes, väärtustes ja igapäevastes tegevustes. Keskkond kujundatakse usaldavaks, hoolivaks, lugupidavaks, et toetada lapse heaolu, turvatunnet, positiivset minapilti, eneseväljendust, eneseregulatsiooni ning sotsiaalsete oskuste arengut. Turvalise ja toetava sotsiaalse ning vaimse keskkonna kujundamise eest vastutab iga lasteaia töötaja.

Sotsiaalse ja vaimse keskkonna kujundamisel:

- kujundatakse rühmas ühistel väärtustel põhinevad selged ja lapsele arusaadavad kokkulepped, mida järgitakse järjepidevalt;
- kaasatakse lapsi nende vanusest ja arengutasemest lähtudes rühma kokkulepete loomisse;
- suheldakse laste, kolleegide ja lapsevanematega rahulikult, hoolivalt ja lugupidavalt;
- ollakse oma käitumise, suhtlemise ja probleemide lahendamise lastele eeskujuks;
- luuakse õhkkond, kus iga laps tunneb, et teda märgatakse, kuulatakse ja väärtustatakse;
- toetatakse laste oskust oma tundeid sobival viisil väljendada, teistega arvestada, abi küsida ja pakkuda, koostööd teha ning erimeelsusi rahumeelselt lahendada;
- väärtustatakse ja tunnustatakse laste ideid, küsimusi, arvamusi, pingutusi ning erinevaid lahendusviise;
- luuakse iga päev võimalusi mõttevahetuseks, kuulamiseks, kogetu mõtestamiseks ja toetava tagasiside andmiseks;
- kujundatakse heatahtlikku ja avatud suhtumist inimeste erinevustesse ning luuakse igale lapsele tema vajadustele vastavad osalemisvõimalused;

- kohandatakse tegevuste sisu, juhendamist, õppematerjale, vahendeid ja suhtlusviise lapse arengutaseme ja vajaduste järgi ning kasutatakse vajaduse korral visuaalseid tugivahendeid, kohandatud materjale, abivahendeid ja spetsialistide tuge;
- võimaldatakse lastel teha valikuid, võtta eakohast vastutust, algatada tegevusi ja osaleda neid puudutavate otsuste tegemisel;
- austatakse lapse isiklikku ruumi, kehalisi piire ning õigust väljendada sobival viisil oma nõusolekut või mittenõustumist;
- väärtustatakse eesti keelt ja kultuuri ning lapse kodukeelt ja kultuuritausta ning tutvustatakse austavalt erinevaid kultuure, traditsioone ja eluviise;
- tehakse lapse arengu ja heaolu toetamiseks järjepidevat koostööd lapsevanemaga.

5.3 Digitaalse õpi- ja kasvukeskkonna kujundamine

- Digitaalne keskkond täiendab lapse vahetuid kogemusi, mängu, liikumist, uurimist ja suhtlemist, kuid ei asenda neid.
- **Lasteaias kasutatakse digivahenditena eelkõige robotikavahendeid**, mille kasutamiseks ei ole üldjuhul vaja tahvelarvutit.
- Robotikavahendite kasutamine lõimitakse mängu ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondadega.
- Robotikavahendeid kasutatakse võimaluse korral individuaalselt, paaris või väikeses rühmas. Täiskasvanu suunab lapsi tegevust kavandama, lahendusi otsima, valikuid põhjendama ja kogetut mõtestama. Oluline on lapse aktiivne osalemine, katsetamine, koostöö ja õppimise protsess, mitte üksnes õige lahenduse leidmine.
- Robotikavahendeid kasutatakse täiskasvanu juhendamisel ning lapsi suunatakse neid hoidma ja eesmärgipäraselt kasutama.
- Lisaks robotikavahenditele kasutatakse õppe- ja kasvatustegevuses vajaduse korral ka videomaterjale. **Videomaterjali vaatamine on erandlik** ja eesmärgipäraselt kavandatud tegevus, mis täiendab lapse vahetuid kogemusi, mängu, uurimist ja praktilist tegutsemist, kuid ei asenda neid.
- Videomaterjali kasutatakse juhul, kui see aitab käsitletavat teemat näitlikustada, paremini mõista või laste varasemate kogemustega seostada. Vaatamine seotakse konkreetse õppe- ja kasvatuseesmärgiga ning toimub täiskasvanu juhendamisel.
- Vaadatav videomaterjal on eakohane, usaldusväärne ja hariva sisuga.
- Videomaterjali vaatamiseks kasutatakse rühmas olevat interaktiivset tahvlit või püsiprojektorit. Rühmas, kus püsiv vaatamisvahend puudub, kasutatakse lasteaia teisaldatavat projektorit. Ekraani suurus ja paigutus peavad võimaldama kõigil lastel materjali hästi näha ja jälgida.
- Videomaterjali vaatamisele järgneb alati arutelu, mäng, uurimine, loovtegevus või muu praktiline tegevus, mille kaudu lapsed saavad nähtut mõtestada ja oma kogemustega seostada.
- Multifilme, filme ega muid videomaterjale ei kasutata laste vaba aja sisustamiseks, ega ootamise ajaks.

6. LAPSE ARENGU HINDAMINE

6.1 Üldsätted

1. Lapse arengu hindamine on igapäevane osa õppe- ja kasvatusprotsessist. Hindamine toimub süsteemselt, eesmärgistatult, järjepidevalt ja lapse arengut toetaval viisil.
2. Lapse arengu hindamisel lähtutakse lapse heaolust, individuaalsest arengust ja parimatest huvidest.
3. Käesolevas õppekavas kasutatakse tugiteenuste koordineerija kohta lühendit **TUKO**.

6.2 Lapse arengu hindamise põhimõtted

1. Lapse arengu hindamine (edaspidi **hindamine**) aitab mõista lapse individuaalsust ja arengutaset, märgata tema tugevusi, huvisid ja toevajadust ning kavandada lapse arengut ja positiivse enesehinnangu kujunemist toetavat õppe- ja kasvatustegevust.
2. Hindamine on terviklik ja järjepidev protsess, mis toimub kogu õppeaasta jooksul.
3. Hindamisel keskendutakse lapse arengule, edusammudele, tugevustele, kujunenud oskustele ja järgmistele jõukohastele arengusammudele.
4. Hindamisel ja toetamisel tehakse koostööd lapsevanemaga. Lapsevanemat teavitatakse lapse arenguga seotud olulistest tähelepanekutest ning ta kaasatakse lapse arengut toetavate tegevuste ja vajaliku toe kavandamisse.
5. Lapse arengut hinnatakse üldoskustes ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades. Hindamisel lähtutakse käesolevas õppekavas kirjeldatud kolmeaastase ja 6–7-aastase lapse eeldatavatest tulemustest. **Lapse arengu järjepidevaks hindamiseks vanuseastmeti kasutatakse lasteaia riikliku õppekava juhendmaterjalidel põhinevaid eakohaseid arengutulemusi.** Hindamisel arvestatakse alati lapse individuaalset arengut. Juhendmaterjalid on õpetajatele kättesaadavad lasteaia dokumentide hulgas.
6. Lapse arengu jälgimisel ja hindamisel kasutatakse arengu dokumenteerimiseks ning edasise toetamise kavandamiseks järgmisi dokumente ja vorme:
 1. **Lapse individuaalse arengu jälgimise kaart** on lapse arengu hindamise ja jälgimise põhidokument, kuhu koondatakse lapse arengu kirjeldused, hindamistulemuste kokkuvõtted, olulised tähelepanekud, lapsevanemaga tehtud kokkulepped, rakendatud toetavad tegevused ja nende tulemuslikkus. **Kaarti täidavad lapsega tegelevad õpetajad, lapsehoidjad, tugispetsialistid ja TUKO.**
 2. **Koolivalmiduskaart** on koolimineva lapse arengu tulemusi kirjeldav kokkuvõttev dokument, mis toetab lapse sujuvat üleminekut lasteaia kooli ja vajaduse korral edasise toe kavandamist. Koolivalmiduskaart koostatakse ELIISis ja selle andmed kantakse Eesti hariduse infosüsteemi.
 3. **Taustinfo küsimustik** täidetakse lapsevanema poolt lapse esmakordsel lasteaeda või lastehoidu asumisel. Küsimustik annab esmase ülevaate lapse arengust, harjumustest, tervisest, kodukeelest, huvidest, varasematest kogemustest ja võimalikust toevajadusest ning on lapse arengu jälgimise ja toetamise lähtealus.
 4. **Hindamistulemuste leht** on 3–7-aastase lapse sügisese arengu hindamise käigus täidetav tulemuste leht või hindamisvahendi kasutamisel saadav testi tulemuste kokkuvõte. See on õpetaja töövahend lapse edasise arengu toetamise kavandamiseks.

5. **Lapse arengu tagasiside märkmeid ELIISi rühmapäevikus kasutatakse** lapse arengu, tegevuse, osalemise ja toimetulekuga seotud oluliste igapäevaste tähelepanekute dokumenteerimiseks. Märked sõnastatakse konkreetset ja hinnanguvabalt.
6. Paberkandjal **vaatluslehte** kasutatakse eesmärgistatud vaatluse kavandamiseks ja dokumenteerimiseks, kui on vaja jälgida lapse kindlat oskust, mängu, tegevust, toimetulekut või arenguvaldkonda.
7. **Rühma laste arengu koondleht** ELIISis on rühma meeskonnale, tugispetsialistidele ja tugiteenuste koordineerijale (TUKO) mõeldud asutusesisene töövahend. See annab üldise ülevaate rühma laste tugevustest, arenguvajadustest ja individuaalsetest eripäradest, toe vajadusega laste osakaalust, toe vajaduse iseloomust ning rakendatavast toest. Koondlehte kasutatakse laste arengu ja toe rakendamise koosolekuks valmistumisel ning laste edasise toetamise kavandamisel.
8. Paberkandjal **arengu- ja perevestlustel osalemise protokollilehte** kasutatakse pere- või arenguveestluse toimumise, kuupäeva ja osalejate fikseerimiseks.

6.3 Uue lapse kohanemise ja esmase toetamise korraldus

1. Uue lapse all mõistetakse igas vanuses last, kes alustab esimest korda lasteaias või lastehoiurühmas, tuleb üle teisest lasteaiast või lastehoiust või liigub asutuse sees ühest rühmast teise.
2. Uue lapse arengu märkamine algab taustinfo kogumisest, lapse kohanemise jälgimisest ja koostööst lapsevanemaga.
3. **Taustainfo kogumise eesmärk** on saada esmane ülevaade lapse arengust, harjumustest, tervisest, huvidest, varasematest kogemustest ja võimalikust toevajadusest.
4. Kõigil esimest korda lasteaias või lastehoius alustavate laste vanematel palutakse täita taustainfo küsimustik.
5. Kui laps tuleb teisest lasteaiast või lastehoiust, küsitakse lapsevanemalt teavet lapse varasema kogemuse ja olemasolevate arengudokumentide kohta. **Lapsevanema esitatud arengudokumendid lisab õpetaja ELIISis lapse dokumentide hulka või säilitab lapse arengumapis.**
6. **Asutuse sees teise rühma liikuva lapse paberkandjal arengudokumendid annab senine rühmameeskond üle uuele rühmameeskonnale.** Dokumente säilitatakse ja kasutatakse konfidentsiaalselt üksnes lapse kohanemise ning arengu toetamiseks.
7. Lapse lasteaias või lastehoius alustamise või uude rühma liikumise esimesel kuul jälgib rühmameeskond lapse kohanemist. Tähelepanu pööratakse sellele, kuidas laps eraldub vanemast, loob kontakti täiskasvanutega, suhtleb teiste lastega, osaleb mängus ning õppe- ja kasvatustegevustes, tuleb toime päevakava ja igapäevatoimingutega ning väljendab oma vajadusi.
8. Lapse kohanemise ja toetamise seisukohalt olulised tähelepanekud dokumenteeritakse **ELIISis lapse arengu tagasiside märgetenä.** Märge sisaldab konkreetset ja hinnanguvaba kirjeldust lapse tegevusest ja toimetulekust ning talle pakutud toest.
9. Esimest korda lasteaias või lastehoius alustava lapse vanemaga viiakse **perevestlus läbi kahe kuu jooksul pärast lapse tulekut.** Asutuse sees uude rühma liikunud 4-7-aastase

lapse vanemaga korraldatakse perevestlus vajaduse korral, lähtudes lapse kohanemisest ja varasema teabe täiendamise vajadusest.

10. Perevestluse eesmärk on täpsustada lapse kohta kogutud taustinfot, vahetada tähelepanekuid lapse kohanemise, tugevuste ja vajaduste kohta ning leppida vajaduse korral kokku lapse kohanemist ja arengut toetavad tegevused.

11. Perevestluse tulemused dokumenteeritakse lapse arengu jälgimise kaardi jaotises „Koostöö lapsevanematega“.

6.4 Lapse arengu hindamine ning pere- ja arenguvestlus (1,5–3-aastane laps)

6.4.1. Sügisene lapse arengu hindamine

1. Lapse sügisene arengu hindamine toimub **septembris ja oktoobris** eelkõige eesmärgistatud vaatluste ning igapäevase jälgimise kaudu lapsele tuttavas mängu-, õppe- ja kasvukeskkonnas.
2. Eesmärgistatud vaatluse eesmärk on koguda süsteemselt teavet lapse mänguuskuste, tunnetus- ja õpioskuste, sotsiaalsete oskuste ning eneseregulatsioonioskuste kohta, et saada terviklik ülevaade lapse tugevustest, arenguvajadustest ja võimalikust toevajadusest.
3. Eesmärgistatud vaatlusi tehakse hindamisperioodi jooksul **korduvalt ja erinevates olukordades**, näiteks vabamängus, juhendatud tegevuses, suhtlemisel, õues tegutsemisel ning igapäevatoimingutes. Vaatluste arv ja fookus valitakse lapse vanuse, varasema teabe ning hindamise käigus ilmnenu vajaduste järgi. Vaatlusi jätkatakse seni, kuni lapse arengust on kokkuvõtte koostamiseks piisav ülevaade.
4. Ühe vaatluse käigus võib keskenduda ühele või mitmele üldoskusele. Hindamisperioodi jooksul kogutud teave peab võimaldama kirjeldada lapse arengut kõigis neljas üldoskuste valdkonnas.
5. **Eesmärgistatud vaatlused dokumenteeritakse vaatluslehel** (lisa 1). Lapse arengu ja toetamise seisukohalt olulised igapäevased tähelepanekud dokumenteeritakse ELIISis lapse arengu tagasiside märgetenä.
6. Vaatluste ja kogutud tähelepanekute põhjal koostatakse ELIISis hiljemalt **31. oktoobriks** lapse individuaalse arengu jälgimise kaardi lahtris „**Lapse arengu hindamise (1,5–3-aastane laps) sügisene kokkuvõte**“ lapse arengu kokkuvõte.
7. Õppeaasta jooksul hiljem alustanud lapse puhul koostatakse esmane lapse arengu kokkuvõte **kahe kuu jooksul**.
8. Arenguvestlus korraldatakse juhul, kui lapse arengut, igapäevast toimetulekut või võimalikku toevajadust on vaja lapsevanemaga põhjalikumalt arutada. Arenguvestlus võib toimuda ka lapsevanema soovil.
9. **Arenguvestluse eesmärk** on anda lapsevanemale ülevaade lapse arengust ja tugevustest, vahetada tähelepanekuid ning leppida kokku lapse edasist arengut ja igapäevast toimetulekut toetavad tegevused.
10. Vajaduse korral kaasatakse arenguvestlusele TUKO või lapsega seotud tugispetsialist.
11. Arenguvestluse olulised tähelepanekud, kokkulepped ja edasised tegevused dokumenteeritakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardi jaotises „Koostöö lapsevanematega“.

6.4.2. Lapse arengu kirjelduse koostamine kevadel

1. Kogu õppeaasta jooksul tehakse lapse arengu tagasiside lahtrisse märkmeid lapse arengu kohta. Kogutud teabe ning eesmärgistatud vaatluste põhjal koostatakse **hiljemalt 30. aprilliks** lapse individuaalse arengu jälgimise kaardile lapse arengu kirjeldus.
2. Arengukirjelduses antakse ülevaade lapse mänguuskustest, tunnetus- ja õpioskustest, sotsiaalsetest oskustest ning eneseregulatsioonioskustest.
3. **Muusika- ja liikumisõpetaja** lisavad lapse individuaalse arengu jälgimise kaardile oma valdkonna tähelepanekud lapse osalemise, oskuste ja tugevuste kohta.
4. Rühmaõpetaja teeb valminud arengukirjelduse lapsevanemale ELIISis kättesaadavaks ja **teavitab teda sellest**.
5. **Kevadine arenguvestlus** korraldatakse juhul, kui lapse arengut, igapäevast toimetulekut, toevajadust või toetamise kokkuleppeid on vaja põhjalikumalt arutada. Arenguvestlus võib toimuda ka lapsevanema soovil.
6. **Kevadine arenguvestlus viiakse läbi hiljemalt 15. maiks**. Lapsevanemal peab olema võimalik tutvuda kevadise arengukirjeldusega vähemalt kolm tööpäeva enne vestlust.
7. Vajaduse korral kaasatakse arenguvestlusele TUKO või lapsega seotud tugispetsialist.
8. Arenguvestluse olulised tähelepanekud, kokkulepped ja edasised tegevused **dokumenteeritakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardi jaotises „Koostöö lapsevanematega“**.

6.4.3. Kõne arengu hindamine

1. Lastehoiurühma laste kõne arengut hindab logopeed vähemalt üks kord õppeaastas, hiljemalt veebruari lõpuks.
2. Logopeed dokumenteerib hindamise tulemused ELIISis lapse individuaalse arengu jälgimise kaardile ning jagab lapse kõne arengu toetamiseks vajalikke tähelepanekuid lapsehoidjate ja lapsevanemaga.
3. Vajaduse korral nõustab logopeed lapsevanemat ja rühmameeskonda ning annab soovitusi lapse kõne arengu toetamiseks.

6.5 Lapse arengu hindamine ning pere- ja arenguvestlus (3–7-aastane laps)

6.5.1. Sügisene lapse arengu hindamine ja arenguvestlus

1. Sügisene lapse arengu hindamine viiakse läbi septembri jooksul.
2. **Sügisese arengu hindamise eesmärk** on saada õppeaasta alguses ülevaade lapse tugevustest, olemasolevatest oskustest, arenguvajadustest ja võimalikust toevajadusest, et kavandada nii lapse individuaalset toetamist kui ka rühma edasist õppe- ja kasvatustegevust.
3. Sügisel kasutatakse lapse arengu hindamiseks vanuserühmale sobivaid hindamisvahendeid:
 1. **3–4-aastaste ja 4–5-aastaste laste puhul** kasutatakse arengu jälgimise mängu „Mina oskan juba“, lähtudes vastava vanuserühma mängujuhendist ja vahenditest.
 2. **5–6-aastaste laste puhul** kasutatakse lapse arengu hindamise e-vahendit LAHE, mis sisaldab „Kodu“, „Poe“ ja „Mänguväljaku“ testi:

- „**Kodu**“ test sisaldab kõne ja keele, matemaatika, õpipädevuse ning kognitiivsete protsesside valdkonna ülesandeid ja aitab märgata, millistes valdkondades võib laps vajada täiendavat tuge;
 - „**Poe**“ test sisaldab samade valdkondade keerukamaid ülesandeid ning aitab märgata lapse tugevamaid oskusi ja võimalikku andekust;
 - „**Mänguväljaku**“ test sisaldab sotsiaalse pädevuse ülesandeid.
3. **6–7-aastaste laste puhul** kasutatakse koolivalmiduse hindamise meetodina kirjalikku testi „**Kuueaastaste laste koolivalmiduse tasemega tutvumine**“, mille autor on Hilve Kivipõld-Verbitskas.
 4. Sügisese arengu hindamise käigus kasutatud hindamisvahendi tulemused fikseeritakse iga lapse kohta **hindamistulemuste lehel**. Kirjalikke hindamistulemusi, sealhulgas LAHE testi tulemusi, säilitatakse rühmas selleks ette nähtud mapis või elektroonselt lapse dokumentide juures.
 5. Hindamisvahendi tulemusi analüüsitakse koos igapäevaste ja eesmärgistatud vaatluste käigus kogutud tähelepanekutega. **Analüüsi põhjal koostavad rühmaõpetajad kokkuvõtte lapse oskustest, tugevustest, arenguvajadustest ja võimalikust toevajadusest**. Kokkuvõtte kantakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardi jaotisesse „**Rühmaõpetajate läbiviidud sügiseste hindamiste ja testide tulemuste kokkuvõtte**“.
 6. Kogutud teabe põhjal kavandatakse edasised tegevused ning vajaduse korral kohandatakse õpi- ja kasvukeskkonda.
 7. Rühmaõpetaja teeb sügisese hindamise kokkuvõtte lapsevanemale ELIISis kättesaadavaks ja teavitab teda selle valmimisest. Lapsevanema soovil tutvustatakse talle hindamistulemuste lehele kantud tulemusi täpsemalt.
 8. **Sügisene arenguestlus** korraldatakse juhul, kui lapse arengut, igapäevast toimetulekut või võimalikku toevajadust on vaja lapsevanemaga põhjalikumalt arutada. Arenguestlus võib toimuda ka lapsevanema soovil.
 9. Arenguestluse eesmärk on anda lapsevanemale ülevaade lapse arengust ja tugevustest, vahetada tähelepanekuid ning leppida kokku lapse edasist arengut ja igapäevast toimetulekut toetavad tegevused.
 10. Vajaduse korral kaasatakse arenguestlusele TUKO või lapsega seotud tugispetsialist.
 11. **Sügisene arenguestlus viiakse läbi hiljemalt 15. novembriks.**
 12. Uue lapse perevestluse ja sügisese arenguestluse võib ühendada, kui lapse arengu hindamine on selleks ajaks tehtud ning vestlusel käsitletakse mõlema vestluse eesmärgi.
 13. Arenguestluse olulised tähelepanekud, kokkulepped ja edasised tegevused dokumenteeritakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardi jaotises „**Koostöö lapsevanematega**“.

6.5.2 Tugispetsialisti kaasamine lapse arengu hindamisse

1. Tugispetsialist kaasatakse lapse arengu hindamisse, kui õpetajate tähelepanekud, sügisese hindamise tulemused, igapäevase jälgimise käigus kogutud teave või lapse varasem arengulugu viitavad vajadusele hinnata täpsemalt lapse arengut või toevajadust.
2. Tugispetsialisti hindamine täiendab õpetaja pedagoogilist hindamist ning aitab täpsustada lapse tugevusi, arenguvajadusi, toevajadust ja sobivaid toetusviise.

3. Lapse puhul, kelle toevajadus on varem märgatud või dokumenteeritud või kes on eelmisel õppeaastal saanud tugispetsialisti teenust, tutvub tugispetsialist septembris lapse kohta varem koostatud dokumentatsiooniga ning viib vajaduse korral läbi täiendava hindamise. Hindamise tulemuste põhjal täpsustatakse lapse edasise toe vajadus ja kavandatakse tema toetamine koostöös lapsevanema ja rühmaõpetajatega.
4. Individuaalse hindamise dokumenteerib tugispetsialist ELIISis lapse arengu tagasiside märkena. **Hindamise läbiviimise alguse kohta lapsevanemale eraldi teavitust ei saadeta.**
5. Hindamise tulemused kantakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardile ning tehakse lapsevanemale ELIISi kaudu kättesaadavaks. Vajaduse korral selgitab tugispetsialist tulemusi lapsevanemale vestluse või kohtumise käigus.

6.5.3 Rühmapõhine laste arengu ülevaade ja edasiste tegevuste kavandamine

1. Pärast sügisest arengu hindamist korraldatakse üldjuhul oktoobris iga rühma meeskonnaga laste arengu ja toe rakendamise koosolek. Koosoleku eesmärk on saada terviklik ülevaade kõigi rühma laste tugevustest, arenguvajadustest, individuaalsetest eripäradest ja võimalikust toevajadusest ning kavandada edasised tegevused. Koosoleku kutsub kokku TUKO. Koosolekul osalevad rühmaõpetajad, rühmaga seotud tugispetsialistid, TUKO ja õppejuht.
2. Koosolekuks koostavad rühmaõpetajad sügisese hindamise ja igapäevase jälgimise käigus kogutud teabe põhjal ELIISis **rühma laste arengu koondlehe**.
3. Koosolekul vaadatakse üle kõigi rühma laste areng ja igapäevane toimetulek, analüüsitakse rühma üldisi tugevusi ja arenguvajadusi ning kavandatakse sellest lähtudes rühma edasist õppe- ja kasvatustegevust.

6.5.4 Igapäevane lapse arengu jälgimine ja hindamine

1. Lapse arengut jälgitakse ja hinnatakse samuti kogu õppeaasta jooksul tema igapäevases õpi- ja kasvukeskkonnas. Selleks kasutatakse õppe- ja kasvatustegevuse käigus toimuvat igapäevast vaatlust ning vajaduse korral eesmärgistatud vaatlust.
2. **Igapäevase vaatluse käigus** jälgivad rühmaõpetajad lapse oskusi, tegutsemist, mängu, osalemist, suhtlemist ja igapäevast toimetulekut.
3. **Muusikaõpetaja jälgib ja hindab** muusikategevuste käigus lapse huvi ja osalemist, kuulamisoskust, laulmist, rütmitunnet, liikumist muusika saatel, pillimängu ning eneseväljendust.
4. **Liikumisõpetaja jälgib ja hindab** liikumistegevuste käigus lapse osalemist, liikumisorõmu, põhiliikumisoskusi, koordineerimist, tasakaalu, kehakontrolli, kehalist võimekust ning oskust järgida kokkuleppeid ja tegutseda koos teistega.
5. **Rühmaõpetajad, muusikaõpetaja ja liikumisõpetaja dokumenteerivad kogu õppeaasta jooksul järjepidevalt lapse arengut puudutavaid olulisi tähelepanekuid ELIISis lapse tagasiside märgena.** Märgetes tuuakse esile lapse tugevused, edusammud ja vajaduse korral toetust vajavad oskused. Tähelepanek dokumenteeritakse eelkõige siis, kui see on oluline lapse arengu hindamiseks, toevajaduse märkamiseks või edasise toetamise kavandamiseks.
6. **Eesmärgistatud vaatlus** korraldatakse juhul, kui lapse kindlat oskust, mängu, tegevust, osalemist, toimetulekut või arenguvaldkonda on vaja teadlikult ja põhjalikumalt jälgida.

Vaatlus kavandatakse kindla eesmärgi alusel ning selle tulemused dokumenteeritakse vaatluslehel (lisa 2).

7. Igapäevase ja eesmärgistatud vaatluse käigus kogutud teavet analüüsitakse koos ning kasutatakse lapse arengu kirjeldamisel, hindamistulemuste koostamisel, arenguvestluseks valmistumisel ja edasiste toetavate tegevuste kavandamisel.

6.5.5 Lapse arengu kirjelduse koostamine kevadel

1. Kogu õppeaasta jooksul kogutud teabe analüüsi põhjal koostatakse **hiljemalt 30. aprilliks** lapse individuaalse arengu jälgimise kaardile lapse arengukirjeldus.
2. **Arengukirjelduse** koostamisel lähtutakse lapse vanusest ja arengutasemest ning kasutatakse erinevate meetodite ja teabeallikate kaudu kogutud teavet, sealhulgas:
 - igapäevase õppe- ja kasvatustegevuse käigus tehtud vaatlusi ja ELIISi lapse arengu tagasiside märkmeid lapse teadmiste, oskuste, mängu, tegevuse, osalemise, suhtlemise, koostöö, eneseväljenduse, keskendumise kohta;
 - eesmärgistatud vaatluste tulemusi;
 - sügisese hindamise tulemusi;
 - lapse töid, fotosid, loovtöid ja teisi tegevusnäiteid;
 - lapsega peetud vestlusi, lapse väljendatud arvamust ja enesehinnangut;
 - lapsevanemalt saadud teavet lapse arengu, huvide, harjumuste, tugevuste ja võimaliku toevajaduse kohta;
 - lapsele rakendatud toetavate tegevuste ja toe tulemuslikkust.
3. Rühmaõpetajad koostavad arengukirjelduse lapse üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade kaupa. **Muusikaõpetaja ja liikumisõpetaja** lisavad oma valdkonna tähelepanekud lapse oskuste, osalemise, toimetuleku, tugevuste ja võimaliku toevajaduse kohta.
4. Rühmaõpetaja teeb valminud kevadise arengukirjelduse lapsevanemale ELIISis kättesaadavaks ja teavitab lapsevanemat sellest.
5. **Kevadine arenguvestlus** korraldatakse juhul, kui lapse arengut, igapäevast toimetulekut, võimalikku toevajadust või toetamise kokkuleppeid on vaja lapsevanemaga põhjalikumalt arutada. Arenguvestlus võib toimuda ka lapsevanema soovil.
6. Vajaduse korral kaasatakse arenguvestlusele TUKO või lapsega seotud tugispetsialist.
7. Kevadine arenguvestlus viiakse läbi **hiljemalt 15. maiks**.
8. Lapsevanemal peab olema võimalik tutvuda kevadise arengukirjeldusega vähemalt kolm tööpäeva enne vestlust.
9. Arenguvestluse olulised tähelepanekud, kokkulepped ja edasised tegevused dokumenteeritakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardi jaotises „Koostöö lapsevanematega“.

6.6 Koolivalmiduse hindamine ja koolivalmiduskaart

1. Koolivalmidus kujuneb järjepidevalt kogu koolieelse ea jooksul ning seda toetatakse lapse igapäevases õppe- ja kasvatustegevuses.
2. Lasteaia lõpetamise ja kooli asumise aluseks on üldjuhul õppimiskohustuse tekkimine. Õppimiskohustus tekib lapsel, kes on saanud enne käimasoleva aasta 1. oktoobrit seitsmeaastaseks.

3. Lapsele, kes asub järgmisel õppeaastal täitma õppimiskohustust, koostab lasteaed koolivalmiduskaardi. Koolivalmiduskaardil kirjeldatakse lapse arengutulemusi üldoskustes ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades.
4. Koolivalmiduse hindamise eesmärk on anda kokkuvõttev ülevaade lapse koolieelse ea lõpuks kujunenud oskustest, tugevustest, arenguvajadustest, koolivalmidusest ja võimalikust toevajadusest.
5. Koolivalmiduskaart toetab lapse sujuvat üleminekut lasteaiast kooli ning annab koolile teavet lapse oskuste, tugevuste, võimaliku toevajaduse ja tema õppimist ning kohanemist toetavate tegurite kohta.
6. Rühmaõpetajad koostavad koolivalmiduskaardi **hiljemalt 15. märtsiks**. Õppejuht vaatab kaardi üle ja kinnitab selle **hiljemalt 30. märtsiks**. Koolivalmiduskaart tehakse lapsevanemale ELIISis kättesaadavaks **hiljemalt 1. aprilliks**. Kui lapsevanem või kool vajab kaarti varem, koostatakse see võimaluse korral varasemaks tähtajaks.
7. Pärast koolivalmiduskaardi koostamist jätkatakse lapse arengu ja koolivalmiduse toetamist kuni lapse lasteaiast lahkumiseni.
8. Kui koolivalmiduskaart või õpetajate tähelepanekud viitavad täiendava toe või kooli ülemineku toetamise vajadusele, arutatakse lapse arengut ja edasisi tegevusi lapsevanemaga. Koolivalmiduse teemaline arenguveestlus korraldatakse ka lapsevanema soovil.
9. Õppimiskohustuse alguse edasilükkamise korral lisatakse koolivalmiduskaardile põhjendus, miks edasilükkamine on lapse arengu, toimetuleku ja koolivalmiduse seisukohalt vajalik.
10. Õppimiskohustuse alguse edasilükkamise küsimuses tehakse koostööd lapsevanema, rühmaõpetajate, tugiteenuste koordineerija, õppejuhi ja vajaduse korral Tartu Hariduse Tugiteenuste Keskuse spetsialistidega, et täpsustada lapse arengut, toimetulekut ja kooli üleminekut toetav edasine korraldus.

7. TÄIENDAVAT TUGE VAJAVA LAPSE TOETAMINE

7.1 Täiendava toe korraldamise alused

1. Lapsele vajalik tugi korraldatakse eelkõige rühma igapäevases õppe- ja kasvatustegevuses. Laps osaleb suurema osa ajast tegevustes koos teiste lastega ja oma õpetaja või lapsehoidja juhendamisel. Lapse vajadustest lähtudes toetatakse teda individuaalselt, alarühmas või väikerühmas ning vajaduse korral osutatakse talle tugispetsialisti teenust.
2. **Lapse esmase toe kavandamise ja rakendamise eest vastutab rühmaõpetaja**, kes kaasab rühmameeskonna ning vajaduse korral TUKO ja tugispetsialistid.
3. Lasteaias osutavad tugispetsialisti teenuseid **logopeed, eripedagoog ja psühholoog**. Nad hindavad lapse arengut oma valdkonna piires, osutavad vajaduse korral lapsele tugiteenust ning nõustavad rühmameeskonda ja lapsevanemat.
4. **Tegevusterapeut** nõustab õpetajaid lapse igapäevase toimetuleku ning motoorsete ja sensorsete oskuste toetamisel. Laste vajadustest lähtudes viib ta läbi motoorseid, sensorseid ja igapäevast toimetulekut toetavaid **tegevusi väikerühmas**.
5. TUKO korraldab konkreetse lapse toetamiseks vajalikku koostööd rühmameeskonna, tugispetsialistide, lapsevanema ja juhtkonna vahel, juhendab õpetajaid toe kavandamisel ning jälgib kokkulepitud tegevuste elluviimist.

6. Õppejuht toetab ja juhendab õpetajaid õppe- ja kasvatustegevuse pedagoogilisel kohandamisel, osaleb laste arengu ja toe rakendamise koosolekutel ning aitab tagada, et kokkulepitud toetavad tegevused rakenduksid rühma igapäevatoos.
7. Lasteaia pidaja loob võimalused tugispetsialistide teenuste osutamiseks. Direktor korraldab teenuste osutamise ning tagab lapse toetamiseks vajalikud töökorralduslikud võimalused.
8. Kui lapse toetamiseks on vaja kaasata asutuseväliseid spetsialiste, koordineerib TUKO koostööd lapsevanema ja asjaomaste spetsialistidega. Vajaduse korral tehakse koostööd Tartu Hariduse Tugiteenuste Keskuse, koolivälise nõustamismeeskonna ning tervishoiu- või sotsiaalvaldkonna spetsialistidega.
9. Tõhustatud tuge ja erituge rakendatakse koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ning lapsevanema nõusolekul. Koolivälise nõustamismeeskonna soovitus ei ole nõutav, kui lapsel on diagnoositud igal ööpäeval või ööpäev läbi kõrvalabi vajadust põhjustav tervise seisund või tuvastatud puude raskusaste.

7.2 Täiendava toe rakendamine lastehoiurühmas

1. Lastehoiurühmas toetavad lapse arengut ja igapäevast toimetulekut eelkõige lapsehoidjad. Täiendav tugi loimitakse lapse igapäevatoimingutesse, mängu ning õppe- ja kasvatustegevusse.
2. Lapsehoidjad toetavad lapse mänguoskuste, tunnetus- ja õpioskuste, sotsiaalsete oskuste ning eneseregulatsioonioskuste kujunemist.
3. Lapse toetamiseks osaleb lapsehoidja lapse mängus, näitab ette sobivaid mängu- ja tegutsemisviise, kordab tegevusi, annab lapsele rohkem aega ning kasutab lühikesi ja arusaadavaid juhiseid. Vajaduse korral toetatakse last individuaalselt või väiksemas rühmas.
4. Õppejuht annab lapsehoidjatele soovitusel lapse toetamiseks sobivate võtete ning tegevuste, päevakava ja keskkonna kohanduste kohta. Lapsehoidjad rakendavad kokkulepitud võtteid järjepidevalt lapse igapäevatoimingutes, mängus ning õppe- ja kasvatustegevuses.
5. Lapsehoidjad rakendavad lapse kõne ja suhtlemise toetamisel logopeedi hindamise põhjal antud soovitusi.
6. Kui lapsehoidjate rakendatud tugi ei ole lapsele piisav, arutavad lapsehoidjad ja õppejuht lapse arengut lapsevanemaga ning kaasavad vajaduse korral TUKO. Koostöös lepitakse kokku edasised tegevused või lapsele täiendava abi saamise võimalused.

7.3 Üldine tugi lasteaiarühmas

1. Üldise toe vajadus selgitatakse välja lapse arengu jälgimise ja hindamise käigus kogutud teabe põhjal. Arvesse võetakse õpetajate tähelepanekuid, hindamise tulemusi, lapsevanemalt saadud teavet ning tugispetsialisti hinnangut ja lapse varasemaid arengudokumente.
2. **Üldist tuge rakendatakse lapsele, kellel on kohanemiskursi või kelle arengus ilmneb mahajäämus eeldatavate arengutulemuste saavutamisel.**
3. Üldise toe rakendamiseks ei ole vaja koolivälise nõustamismeeskonna soovitust.
4. Üldine tugi hõlmab:
 - rühmaõpetaja pakutavat individuaalset lisajuhendamist või õpet alarühmas;
 - tugispetsialisti teenust;

3. Üldise toe kavandamist ja rakendamist juhib rühmaõpetaja. Ta määrab koostöös rühmameeskonna, TUKO ja tugispetsialistiga kindlaks lapsele vajalikud toetavad tegevused.
4. Rühmaõpetaja ja rühmameeskond rakendavad kokkulepitud toetamise võtteid järjepidevalt lapse igapäevases õppe- ja kasvatustegevuses. Vajaduse korral kohandatakse tegevuste sisu, raskusastet, tempot ja juhendamisi viisi, õpi- ja kasvukeskkonda ning kasutatavaid vahendeid.
5. Tugispetsialist osutab lapsele oma valdkonna teenust, nõustab rühmaõpetajaid ja lapsevanemat ning annab soovitusi lapse toetamiseks rühma igapäevases tegevuses.
6. Rühma õpetajad jagavad tugispetsialistiga olulisi tähelepanekuid lapse toimetuleku ja toe mõju kohta.
7. Rakendatud üldise toe individuaalsed tegevused rühmas dokumenteeritakse ELIISis lapse arengu tagasiside märgetena.
8. Kui üldine tugi ei anna lapse arenguks soovitud tulemusi, teeb TUKO lapsevanemale ettepaneku pöörduda koolivälise nõustamismeeskonna poole tõhustatud toe või eritoe vajaduse väljaselgitamiseks.

7.4 Tõhustatud tugi

1. Tõhustatud tuge rakendatakse juhul, kui lapsele rakendatud üldine tugi ei ole andnud tema arenguks soovitud tulemusi ning kooliväline nõustamismeeskond on tuvastanud tõhustatud toe vajaduse.
2. Tõhustatud tuge rakendatakse lapsele, kes vajab oma arengu eripära tõttu:
 - vähemalt ühe tugispetsialisti teenust;
 - spetsiifilist õppe- ja kasvatustegevuse korraldust, keskkonda, metoodikat või spetsiifilisi vahendeid ning
 - individuaalset lisatuge rühmas või õpet kuni 12 lapsega rühmas.
4. Pärast koolivälise nõustamismeeskonna soovitusi saamist korraldab TUKO koostöös lapsevanema, rühmaõpetajate ja tugispetsialistidega soovitusi rakendamise. Koos määratakse kindlaks lapsele vajalikud tugimeetmed, nende rakendajad, rakendamise sagedus ja korraldus.
5. Rühmaõpetaja korraldab kokkulepitud tugimeetmete rakendamise lapse igapäevases õppe- ja kasvatustegevuses. Tõhustatud toe rakendamise individuaalsed tegevused dokumenteeritakse ELIISis lapse arengu tagasiside märgetena.
6. Tugispetsialistid osutavad soovitusel ettenähtud teenuseid ning annavad rühmameeskonnale juhiseid lapse järjepidevaks toetamiseks.
7. Lapsele vajalikud individuaalsed eesmärgid, õppe- ja kasvatustegevuse kohandused, tugimeetmed ning nende rakendamise korraldus kirjeldatakse lapse individuaalses arenduskavas või individuaalse arengu jälgimise kaardil.
8. Lasteaias on tõhustatud tuge vajavate laste toetamiseks moodustatud kuni 12 lapsega rühm. Lapse selles rühmas õppimise vajaduse üle otsustamisel lähtutakse koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel, lapse vajadustest, lapsevanema nõusolekust ja rühma sobivusest lapsele.

7.5 Eritugi

1. Erituge rakendatakse lapsele, kes vajab oma arengu eripära tõttu väga individuaalset, järjepidevat ja mitme osapoole koostöös korraldatud tuge.

2. Erituge rakendatakse koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ja lapsevanema nõusolekul lapsele, kes vajab:
 - mitme tugispetsialisti teenust;
 - kohandusi mitmes õppe- ja kasvatustegevuse korralduse, keskkonna, metoodika või vahendite valdkonnas ning
 - pidevat individuaalset lisatuge rühmas või õpet kuni kuue lapsega rühmas.
3. Pärast koolivälise nõustamismeeskonna soovituse saamist korraldab TUKO koostöös lapsevanema, rühmaõpetajate, tugispetsialistide, õppejuhi ja direktoriga soovituse rakendamise.
4. Kui erituge rakendatakse lapsele tema senises rühmas, tagatakse talle koolivälise nõustamismeeskonna soovituse kohane pidev individuaalne lisatugi. Rühmaõpetajad, rühmameeskond ja tugispetsialistid rakendavad kokkulepitud toetamisvõtteid järjepidevalt kogu lasteaiapäeva jooksul.
5. Kui kooliväline nõustamismeeskond soovitab lapsele õpet kuni kuue lapsega rühmas, tehakse lapsele sobiva õppekorralduse leidmiseks koostööd lapsevanema ja lasteaia pidajaga.
6. Erituge saavale lapsele koostatakse individuaalne arenduskava. Eritoe rakendamise tegevused dokumenteeritakse ELIISis lapse arengu tagasiside märgetenä.

7.6 Tugispetsialisti teenuse osutamise korraldus

1. Kui lapse arengu hindamise tulemusel selgub, et laps vajab logopeedi, eripedagoogi või psühholoogi teenust, kavandab tugispetsialist teenuse sageduse ja korralduse lapse vajadustest lähtudes.
2. Tugispetsialist teavitab lapsevanemat ELIISi kaudu teenuse alustamisest ja korraldusest. Vajaduse korral lepitakse lapsevanemaga kokku vestlus või individuaalne kohtumine.
3. Tugispetsialisti teenust osutatakse lapse vajaduse ja teenuse eesmärgi järgi individuaalselt või väiksemas grupis. Teenus võib hõlmata ka lapse jälgimist rühma igapäevases tegevuses ning rühmameeskonna ja lapsevanema nõustamist.
4. Tugispetsialist teeb koostööd rühmaõpetajate ja teiste lapsega tegelevate töötajatega, et lapse toetamine jätkuks järjepidevalt ka rühma igapäevases õppe- ja kasvatustegevuses. Ta annab õpetajatele soovitusi lapse juhendamiseks, suhtlemiseks ning tegevuste, keskkonna ja vahendite kohandamiseks.
5. Rühmaõpetajad ja teised lapsega tegelevad töötajad rakendavad järjepidevalt tugispetsialisti soovitatud võtteid ning annavad tagasisidet lapse toimetuleku ja rakendatud toe mõju kohta.
6. Tugispetsialist annab lapsevanemale tagasisidet lapse arengust, tugiteenuse käigus tehtud tähelepanekutest ja edasistest soovitustest.
7. Tugispetsialist dokumenteerib tugiteenuse raames tehtud tegevused ELIISi tugispetsialisti päevikus ja rühmapäevikus. Lapse arengu ja edasise toetamise seisukohalt olulised kokkuvõtted ning soovitusel kantakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardile.
8. Tugispetsialistid osutavad tugiteenuseid üldjuhul **maikuu lõpuni**. Seejärel koostavad nad lapse arengu ja toevajadusega seotud kokkuvõtteid.
9. TUKO kannab lapsele osutatud tugiteenuse andmed ARNOSse ning ajakohastab neid teenuse alustamisel, muutumisel ja lõpetamisel.

7.7 Individuaalse arenduskava koostamine, rakendamine ja hindamine

1. **Individuaalne arenduskava ehk IAK** on rühmameeskonna töövahend lapse arengu eesmärgipäraseks ja järjepidevaks toetamiseks.
2. IAK koostatakse lapsele, kelle arengu toetamiseks on vaja seada individuaalsed eesmärgid ning kavandada tema vajadustest lähtuvad tegevused, keskkonnakohandused ja toetamisviisid.
3. IAK koostamise aluseks on lapse individuaalse arengu jälgimise kaardile koondatud teave, lapse arengu hindamise tulemused, õpetajate ja tugispetsialistide tähelepanekud ning vajaduse korral koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel.
4. IAK koostamist ja rakendamist juhivad rühmaõpetaja. Kava koostamisse kaasatakse rühmameeskond, lapsevanem, õppejuht, TUKO ning vajaduse korral muusika- ja liikumisõpetaja.
5. Sügisese arengu hindamise põhjal koostatav IAK valmib **hiljemalt 31. oktoobriks**. TUKO ja õppejuht vaatavad valminud kava enne lapsevanemale tutvustamist üle.
6. Rühmaõpetaja tutvustab IAK-d lapsevanemale **kokkulepitud vestlusel hiljemalt 15. novembriks**. Vestlusel kuulatakse lapsevanema tähelepanekuid ning lepitakse kokku lapse toetamisega seotud koostöö lasteaias ja kodus.
7. Kui IAK koostamise vajadus ilmneb õppeaasta jooksul, koostatakse kava esimesel võimalusel pärast vajaduse väljaselgitamist ja meeskondlike kokkulepete tegemist.
8. IAK-s kavandatud tegevusi, toetamisviise ja keskkonnakohandusi rakendavad lapsega tegelevad töötajad järjepidevalt tema igapäevases õpi- ja kasvukeskkonnas. Rühmaõpetaja tagab, et kõik kava rakendajad on kokkulepitud eesmärkidest, tegevustest ja oma ülesannetest teadlikud.
9. Lapse arengu ja IAK rakendamise seisukohalt olulised tähelepanekud dokumenteeritakse ELIISis lapse arengu tagasiside märgena.
10. IAK rakendamise tulemuslikkuse hindamiseks viiakse **hiljemalt 31. jaanuariks läbi vahehindamine**. Vahehindamisel analüüsitakse:
 - lapse edasiminekut seotud eesmärkide poole;
 - rakendatud tegevuste ja keskkonnakohanduste sobivust ning mõju;
 - lapse osalemist ja igapäevast toimetulekut;
 - eesmärkide, tegevuste või toe muutmise vajadust.
12. Rühmaõpetaja koostab vahehindamise põhjal IAK-s kirjaliku kokkuvõtte. Kokkuvõttes kirjeldatakse lapse edasiminekut, rakendatud tegevuste mõju ning IAK jätkamise või muutmise vajadust.
13. Vahehindamise tulemusi tutvustatakse lapsevanemale kokkulepitud vestlusel **hiljemalt 15. veebruariks**. Koos lapsevanemaga arutatakse lapse arengut ja rakendatud tegevuste mõju ning vajaduse korral täpsustatakse IAK eesmärgid, tegevusi, keskkonnakohandusi või koostööd koduga.
14. IAK kokkuvõttev hindamine viiakse läbi eesmärkide saavutamisel, lapse toevajaduse muutumisel või **hiljemalt 31. maiks**. Hindamisel analüüsitakse lapse arengut seotud eesmärkide suunas, rakendatud tegevuste ja keskkonnakohanduste tulemuslikkust ning lapse edasist toevajadust.
15. Rühmaõpetaja koostab IAK-s kirjaliku kokkuvõtte ning märgib iga eesmärgi seisundi: **saavutatud, osaliselt saavutatud või vajab jätkuvat toetamist**.
16. IAK kokkuvõtet tutvustatakse lapsevanemale **hiljemalt 15. juuniks või varem**, kui IAK eesmärgid on saavutatud või lapse toevajadus on muutunud.

7.8 Tõhustatud toe ja eritoe tulemuslikkuse hindamine

1. TUKO hindab koostöös rühmaõpetajate ja tugispetsialistidega tõhustatud toe või eritoe rakendamise mõju vähemalt üks kord õppeaastas ning siis, kui koolivälise nõustamismeeskonna määratud toe rakendamise tähtaeg on lõppemas.
2. Hindamisel analüüsitakse:
 - koolivälise nõustamismeeskonna soovitude rakendamist;
 - lapse arengut ja edasiminekut seatud eesmärkide suunas;
 - rakendatud tugimeetmete ja kohanduste sobivust ning mõju;
 - tugispetsialistide teenuste ja individuaalse lisatoe korraldust;
 - lapse osalemist ja igapäevast toimetulekut;
 - toe jätkamise, muutmise või lõpetamise vajadust.
3. Hindamise tulemused ja edasised soovitusel dokumenteeritakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardil. Vajaduse korral täpsustatakse hindamise tulemuste põhjal lapse individuaalset arenduskava.
4. Hindamise tulemusi tutvustatakse lapsevanemale. Kui lapse toevajadus on muutunud või koolivälise nõustamismeeskonna määratud toe rakendamise tähtaeg on lõppemas, arutatakse lapsevanemaga koolivälise nõustamismeeskonna poole uuesti pöördumise vajadust.
5. Hindamise tulemuste põhjal teeb TUKO direktorile ettepaneku tõhustatud toe või eritoe jätkamiseks, muutmiseks või lõpetamiseks või muude lapse arengut toetavate tegevuste rakendamiseks.

8. LASTEAIA JA LAPSEVANEMATE KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

1. Lasteaia ja lapsevanem vastutavad ühiselt lapse alushariduse omandamise ja arengu toetamise eest. Koostööd tehakse lapse arengu, õppimise, kasvatamise, heaolu, tervise ja turvalisuse toetamiseks. Koostöö põhineb vastastikusel usaldusel, lugupidamisel, avatud suhtlemisel, konfidentsiaalsusel ja partnerlusel.
2. Lapsevanema teadmisi oma lapsest väärtustatakse. Rühma meeskond ja lapsevanem vahetavad regulaarselt teavet lapse arengu, õppimise, heaolu ja tervise kohta igapäevaste vestluste, ELIISI, pere- ja arenguvestluste ning individuaalsete kohtumiste kaudu. Lapsevanem kaasatakse last puudutavate otsuste tegemisse ning mõlemad pooled järgivad tehtud kokkuleppeid.
3. Lapse kohta käivat tundlikku teavet käsitletakse konfidentsiaalselt ning seda ei arutata teiste laste ega lapsevanemate juuresolekul.
4. Lasteaia õppekava on lapsevanematele kättesaadav lasteaia veebilehel. Õppekava olulistest muudatustest teavitatakse lapsevanemaid ELIISI kaudu.
5. Rühma tegevusi, töökorraldust ja ühiseid kokkuleppeid puudutavat teavet jagatakse ELIISI ning lastevanemate koosolekute kaudu. Koostööd toetavad ka rühma ühised sündmused ja tegevused.
6. **Rühma lastevanemate koosolek korraldatakse vähemalt üks kord õppeaastas, üldjuhul hiljemalt 30. septembriks.** Koosolekul tutvustatakse lapsevanematele alushariduse alusväärtusi, lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtteid, rühma aastaplaani, päevakava ning infovahetuse kokkuleppeid. Ühiselt arutatakse õppeaastaks kavandatud tegevusi, rühma kokkuleppeid ja lapsevanemate kaasamise võimalusi.

7. Lapsevanemaid kaasatakse õppe- ja kasvatustegevusse ning ühiste sündmuste kavandamisse ja läbiviimisse, arvestades perede võimaluste, huvide ja soovidega.
8. Lapsevanemaid kaasatakse lasteaia tegevusse ka hoolekogu kaudu. Iga rühma lapsevanemad valivad enda hulgast hoolekogusse vanemate esindaja ja tema asendusliikme.
9. Lapse arengut, õppimist, heaolu, suhteid või rühma õpi- ja kasvukeskkonda puudutava küsimuse, mure või erimeelsuse korral pöördub lapsevanem üldjuhul esmalt rühmaõpetaja poole. Lapse toevajadust või tugiteenuseid puudutava küsimuse korral võib pöörduda otse tugispetsialisti või tugiteenuste koordineeri poole. Lahenduste leidmisel lähtutakse lapse parimatest huvidest, konfidentsiaalsusest ja lugupidava suhtlemise põhimõttest.
10. Üldist töökorraldust, kogu asutuse õpi- ja kasvukeskkonda või juhtimist puudutava küsimuse korral pöördatakse õppejuhi või direktori poole.
11. Kõiki pöördumisi käsitletakse lugupidavalt ning lahendusele suunatud koostöös.
12. Lapsevanem saab anda tagasisidet lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse, koostöö ning õpi- ja kasvukeskkonna kohta otse õpetajatele, juhtkonnale või hoolekogule, samuti vestlustel, koosolekutel ja küsitlustes. Lasteaed analüüsib saadud tagasisidet ning kasutab seda oma tegevuse arendamisel.

9. ÕPPEKAVA UUENDAMISE KORD

- Õppekava rakendamist analüüsitakse ja õppekava vaadatakse üle iga õppeaasta lõpus, et tagada selle ajakohasus, eesmärgipärasus ja toimivus. Ülevaatamisel lähtutakse õppe- ja kasvatustegevuse analüüsist, lapse arengu hindamise korralduse tulemustest, töötajate ja lapsevanemate tagasisidest, sisehindamise tulemustest, lasteaia arenguvajadustest ning õigusaktide muudatustest.
- Lasteaia direktor koostab õppekava ja selle muudatused koostöös õppe- ja kasvatustegevusega seotud töötajatega. Direktor kehtestab õppekava ja selle muudatused pärast hoolekogu arvamuse ärakuulamist.
- Õppekava muudatustest teavitatakse ELIISis lasteaia töötajaid ja lapsevanemaid. Kehtiv õppekava tehakse kättesaadavaks lasteaia veebilehel ja ELIISis.

10. Kolmeaastase lapse eeldatavad üldoskused

Kuni kolmeaastaste laste puhul esitatakse kõik arengutulemused üldoskuste põhiselt.

10.1 Mänguoskused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kolmeaastane laps:

- 1) suudab väikeses grupis mängule keskenduda;
- 2) kasutab mängides loovalt erinevaid vahendeid;
- 3) jälgendab ja kordab mängudes varasemalt kogetut;
- 4) sooritab iseseisvalt mitu omavahel loogiliselt seotud mängulist toimingut;
- 5) kutsub kaaslasi oma mänguga liituma ja ühineb teiste algatatud mänguga;
- 6) suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu;
- 7) suudab järgida lihtsamaid mängureegleid.

10.2 Tunnetus- ja õpioskused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kolmeaastane laps:

- 1) tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega;
- 2) suudab huvipakkuvale tegevusele vastavalt oma arengutasemele keskenduda;
- 3) mõistab lihtsamat kõnet;
- 4) valdab eneseväljenduseks vajalikku sõnavara;
- 5) väljendab end kõnes teistele arusaadavalt ja osaleb vestluses;
- 6) suudab keskenduda lühikeste lugude jälgimisele;
- 7) oskab leida võrdluse alusel objektides ühiseid ja erinevaid tunnuseid;
- 8) oskab objekte ühe tunnuse alusel rühmitada;
- 9) suudab järgida lihtsat juhust;
- 10) oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna.

10.3 Sotsiaalsed oskused**Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kolmeaastane laps:**

- 1) oskab ennast ja teisi väliste tunnuste kaudu kirjeldada;
- 2) on huvitatud mängukaaslastest ja püüab nendega arvestada;
- 3) osaleb täiskasvanuga ühistegevustes;
- 4) saab aru lihtsamatest rühma kokkulepetest;
- 5) loob sõprussuhteid lastega, kellega on tihti koos;
- 6) jagab mõnikord asju ka teistega;
- 7) algatab teiste laste ja täiskasvanutega suhtlust;
- 8) oskab väljendada oma vajadusi ja soovet.

10.4 Eneseregulatsiooni oskused**Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kolmeaastane laps:**

- 1) tuleb toime vanematest eemalolekuga;
- 2) tuleb toime ühelt tegevuselt teisele üleminekuga;
- 3) suudab täiskasvanu toel lühikest aega soovitud edasi lükata ja oma käitumist pidurdada;
- 4) suudab täiskasvanu toel tulla toime tugevate tunnetega;
- 5) saab suures osas hakkama igapäevase eneseteenindamisega;
- 6) paneb pärast tegevusi täiskasvanu juhendamisel asjad oma kohale.

11. Kuue- kuni seitsmeaastase lapse eeldatavad arengutulemused üldoskustes

(mänguoskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused, eneseregulatsioonioskused)

11.1 Mänguoskused**Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:**

- 1) suudab mängule keskenduda;
- 2) kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid;
- 3) rakendab mängudes loovust, kujutlusvõimet, oma kogemusi, teadmisi ja oskusi;
- 4) näitab mängu käigus üles omaalgatust, huvi ja loovust;
- 5) algatab mängu ja arendab mängu sisu;
- 6) täidab mängudes erinevaid rolle;
- 7) suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;

- 8) järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- 9) tunneb rõõmu võidust ja suudab hakkama saada kaotusega.

11.2 Tunnetus- ja õpioskused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda;
- 2) saab kuuldest aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi;
- 3) suudab täita kahe-kolmeosalist igapäevast juhust või korraldust;
- 4) esitab küsimusi, arutleb ja oskab oma mõtteid arusaadavalt väljendada;
- 5) oskab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel rühmitada;
- 6) saab aru lihtsamatest seostest, tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna;
- 7) kasutab õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades;
- 8) kasutab sobivaid vahendeid ja võtteid probleemilahenduseks.

11.3 Sotsiaalsed oskused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) tunneb huvi teiste vastu, oskab luua sõprussuhteid ja tahab ning julgeb suhelda;
- 2) püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- 3) oskab kaaslastega arvestada ja teha koostööd ning osutab ja küsib vajadusel abi;
- 4) teeb vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel, valib sobiva käitumisviisi vastavalt olukorrale ning mõistab oma käitumise tagajärgi;
- 5) järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- 6) mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- 7) osaleb ja teeb ettepanekuid otsustusprotsessides;
- 8) suudab uudsetes olukordades toime tulla vajadusel täiskasvanu juhiseid järgides.

11.4 Eneseregulatsiooni oskused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) suudab oma emotsioone kirjeldada ning sobival viisil väljendada;
- 2) kavandab, algatab ja korraldab mängu ja igapäevategevusi ning viib alustatud tegevused lõpuni;
- 3) suudab pingutust nõudva tööülesande kallal iseseisvalt ja grupis sihipäraselt tegutseda;
- 4) oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- 5) oskab täiskasvanu toel vajadusel kasutada vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi;
- 6) saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused.

12. Kuue- kuni seitsmeaastase lapse valdkondade õppe-ja kasvatustegevuse eeldatavad arengutulemused.

12.1 Valdkond Mina ja keskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) oskab tutvustada ja kirjeldada iseennast, enda omadusi ning huvisid;
- 2) oskab nimetada kehaosade nimetusi, teab nende vajalikkust ja mille poolest erinevad

privaatsed kehaosad teistest;

3) oskab kirjeldada oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;

4) oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid ameteid;

5) oskab nimetada Eesti riiklikke sümboleid, rahva- ja kultuuritraditsioone ning olulisemaid kultuuritegelasi;

6) saab aru, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused ja kultuuritraditsioonid;

7) oskab ebameeldivates või ebaturvalistes olukordades turvaliselt käituda ning vajadusel abi kutsuda;

8) oskab kirjeldada, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist ning teab, kuidas oma tervist hoida;

9) oskab selgitada, mida on vaja teha selleks, et hoida hammaste tervist;

10) oskab selgitada, miks on oluline järgida igapäevaelus isikliku hügieeni põhimõtteid;

11) märkab ja kirjeldab enda ja teiste tegevuse mõju keskkonnale ning käitub keskkonda säästvalt;

12) tunneb oma kodukoha eripära ja oskab kirjeldada kodukoha loodust;

13) oskab kirjeldada loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites;

14) oskab kirjeldada loodusnähtusi ja selgitada ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadeast;

15) oskab kirjeldada võimalikke ohte seoses keskkonnaga, erinevate tegevustega ja olukordadega;

16) oskab liikluses ohutult käituda;

17) oskab kirjeldada, tervisliku ja mitmekesine toitumise põhimõtteid ning teab, miks need on olulised tervise hoidmisel;

18) oskab selgitada, miks piisav puhkamine, uni ja kehaline aktiivsus on olulised tervise hoidmisel;

19) oskab kirjeldada, miks vägivald ja kiusamine ei ole lubatud käitumine;

20) oskab selgitada raha otstarvet;

21) teab digitehnoloogia ja interneti turvalise ja eesmärgipärase kasutamise põhimõtteid ning oskab nimetada ohtusid digikeskkonnas;

22) oskab digivahendeid eesmärgipäraselt, heaperemehelikult ja loovalt kasutada ning juhtida lihtsamaid robotikaseadmeid.

12.2 Valdkond Keel ja kõne

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

1) tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel, arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;

2) saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;

3) oskab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;

4) oskab jutustada pildi, kuuldu teksti või oma kogemuse alusel, anda edasi põhisisu ja olulised detailid ning vahendada seejuures oma ja teiste tegelaste tundeid;

5) kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;

6) valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada;

7) oskab oma kõnes ning etteöeldud sõnade kordamisel hääldada õigesti kõiki emakeele häälikuid;

8) tunneb tähti, suudab lugeda kokku 1–2-silbilisi sõnu;

- 9) oskab kirjutada 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähedega;
- 10) teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

12.2.1 Eesti keel teise keelena

- 1) mõistab tuttavat teemat ja igapäevasuhtluses kasutatavat eesti keelset kõnet;
- 2) tunneb ära ja mõistab õppe- ja kasvatustegevuse käigus omandatud sõnu ja keelelisi konstruktsioone ning kasutab neid oma kõnes;
- 3) saab aru õpitud sõnavara piires korraldusest, mis on vajadusel žesti või viipega toetatud, ja toimib vastavalt;
- 4) saab aru lihtsast küsimusest ning vastab õpitud sõnavara ja grammatiliste konstruktsioonide piires;
- 5) kasutab kõnes sobivaid eestikeelseid viisakusväljendeid;
- 6) suudab korrata võrdleva häälendamise abil ja vajadusel žesti või viipega toetatud erineva häälikupikkusega sõnu;
- 7) tunneb eesti keele tähestikku, suudab kokku lugeda 1–2-silbilisi sõnu;
- 8) oskab kirjutada vähemalt 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähedega;
- 9) teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule.

12.3 Valdkond Matemaatika

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) oskab määrata esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotada esemeid hulkadesse, arvestades samaaegselt kahte tunnust;
- 2) oskab võrrelda hulki, kasutades mõisteid *rohkem, vähem, võrdselt*;
- 3) oskab 12 piires loendamise teel kindlaks teha esemete arvu, teab arvude 1–12 j järjestust, tunneb numbrimärke ning oskab neid kirjutada;
- 4) oskab liita ja lahutada viie piires ning tunneb märke $+$, $-$, $=$;
- 5) oskab koostada kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi;
- 6) oskab järjestada kuni viiete esete suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm);
- 7) oskab kasutada õigesti mõisteid *eile, täna, homme, enne, praegu, varem-hiljem, noorem-vanem*;
- 8) orienteerub ruumis, õuealal ja paberil ning oskab määrata eseme asukohta teise eseme suhtes – all, peal, kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal;
- 9) oskab määrata kellaaega täistundides;
- 10) oskab nimetada nädalapäevi, kuid, aastaagu õiges järjestuses;
- 11) oskab nimetada oma sünnikuud ja -päeva;
- 12) teab enamkasutatavaid raha- ning mõõtühikuid (euro, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja seda, kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse;
- 13) oskab mõõta esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (samm, pulk, nööri vms);
- 14) tunneb ära ringi, kolmnurga, nelinurga, kera ja kuubi ning oskab neid kirjeldada;
- 15) märkab ümbritsevas keskkonnas mustreid, rütme ja kordusi, oskab neid loogiliselt jätkata ja luua.

12.4 Valdkond Kunst

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) oskab leida ümbritseva vaatlemisel detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning

- kujutab ümbritsevat vabalt valitud ja isikupärasel viisil;
- 2) oskab mitmekülgseid kunstitehnikaid, -materjale ja -vahendeid kasutades väljendada meeleolusid ja kujutlusvõimet;
 - 3) kasutab erinevaid vahendeid ja võtteid ohutult ning sihipäraselt;
 - 4) oskab esitleda oma kunstitööd ja arutleda kaaslaste kunstitööde üle;
 - 5) oskab kavandada ja teostada kaaslastega ühist kunstitööd;
 - 6) vaatlleb kunstiteoseid ja oskab kogetust vestelda;
 - 7) kasutab kunsti õpi- ja kasvukeskkonna kujundamisel;
 - 8) oskab luua digitaalset sisu (näiteks foto, heli, video).

12.5 Valdkond Muusika

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) oskab laulda eakohaseid laule kaaslastega ja üksi;
- 2) suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada;
- 3) eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille;
- 4) oskab mängida eakohastel pillidel õpitud lauludele, riimidele ja instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge üksi ja koos kaaslastega;
- 5) oskab liikuda vastavalt muusika rütmile ja meeleolule;
- 6) oskab tantsida eakohaseid tantse üksi ja koos kaaslastega;
- 7) oskab väljendada ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu, kasutades liikumisel erinevaid liigutusi, tantsusamme, vahendeid.

12.6 Valdkond Liikumine

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) suudab pingutada ja keskenduda sihipärasele kehalisele tegevusele;
- 2) peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutus- ja mängureeglitest, valib liikumiseks ja mängudeks sobivad paigad ja vahendid;
- 3) sooritab põhiliikumisi pingevalt nii, et liigutused on koordineeritud;
- 4) oskab sooritada osavust, vastupidavust, painduvust, tasakaalu, kiirust ja jõudu arendavaid harjutusi ning tegevusi;
- 5) suudab säilitada tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
- 6) oskab sooritada harjutusi õpetaja selgituste järgi ja ise harjutusi ette näidata;
- 7) oskab sooritada koos kaaslasega rütmiliikumisi;
- 8) oskab liikuda vastavalt rütmile ühtlase ja vahelduva tempoga;
- 9) oskab kasutada liikumisel erinevaid vahendeid;
- 10) oskab mängida erinevaid liikumis- ja sportlike elementidega mängu;
- 11) oskab nimetada erinevaid igapäevaseid liikumisvõimalusi ja spordialasid.



Lisa 1. Vaatlusleht

VAATLUSLEHT

Lapse nimi:

Vanus:

Vaatleja:

Vaatluse kuupäev:

.....

Vaatluse koht:

1. Vaatluse fookus, eesmärk: Mida soovitakse vaatluse käigus märgata või selgitada?

.....
.....
.....

Vaatlus võib hõlmata üht või mitut omavahel seotud üldoskust või arenguvaldkonda.

- ☐ mänguoskused
- ☐ tunnetus- ja õpioskused
- ☐ sotsiaalsed oskused
- ☐ eneseregulatsioonioskused
- ☐ muu oskus või valdkond:

.....

2. Vaatluse kirjeldus

Kirjelda võimalikult konkreetset ja hinnanguvabalt, mida laps tegi, ütles; kuidas ta tegevuses osales; kuidas ta suhtles laste ja täiskasvanutega; kuidas ta ülesande või olukorraga toime tuli.

.....
.....
.....
.....
.....

3. Täiskasvanu tugi ja lapse reageerimine

Millist juhendamist, abi, kohandust või vahendit lapsele pakuti? Kuidas laps sellele reageeris? Kui tuge ei pakutud, märki „ei vajanud“.

.....
.....

4. Vaatluse kokkuvõte

Vaatluse käigus ilmnunud oskused ja tugevused

.....

.....

.....

Oskused või olukorrad, mis vajavad edasist jälgimist või toetamist

.....

.....

.....

5. Edasine tegevus

- ☐ jätkatakse tavapärasest jälgimist;
- ☐ kavandatakse uus eesmärgistatud vaatlus;
- ☐ kohandatakse tegevust, keskkonda või juhendamist;
- ☐ arutatakse tähelepanekuid lapsevanemaga;
- ☐ kaasatakse TUKO või tugispetsialist;
- ☐ muu:

.....

.....

Lisa 2. Uue lapse küsimustik lapsevanemale

Küsimustiku eesmärk on saada lapse kohta teavet, mis aitab toetada tema kohanemist, heaolu ja arengut lasteaias või lastehoius.

Lapse nimi:

Lapse sünniaeg:

Emma nimi ja telefoninumber:

Isa nimi ja telefoninumber:

.....

1. Varasem kogemus

Kas laps on varem käinud lastehoius või lasteaias? Kui jah, siis kus ja kui kaua?

.....
.....
.....

2. Lapse iseloom, huvid ja tugevused

Kuidas Te oma last iseloomustaksite? Millised tegevused, mängud või teemad talle meeldivad ning millised on tema tugevused?

.....
.....
.....
.....

3. Suhtlemine ja keeled

Millist keelt või keeli kasutatakse lapse kodus? Mis keeles laps oma soove, vajadusi väljendab?

.....
.....
.....

4. Suhtlemine ja kohanemine

Kuidas laps loob kontakti teiste laste ja täiskasvanutega? Kuidas reageerib ta vanemast lahkumisele, uutele olukordadele ja muutustele?

.....
.....
.....
.....
.....

5. Igapäevane toimetulek

Mida teeb laps eakohaselt iseseisvalt ning millistes igapäevastes toimingutes vajab ta veel abi? Palun kirjeldage vajaduse korral söömist, riietumist, tualetis käimist, puhkamist või muid olulisi harjumusi.

6. Tunded ja rahunemine

Millistes olukordades võib laps muutuda ärevaks, kurvaks või ärritunuks? Kuidas ta oma tundeid väljendab ja mis aitab tal rahuneda?

7. Lapse arengu ja tervisega seotud oluline teave

Kas lapse arengu, tervise, allergiate, erivajaduste, abivahendite või igapäevase toetamisega seoses on midagi, mida lasteaed või lastehoid peaks teadma?

8. Varasem toetamine

Kas lapse arengut või toimetulekut on varem hinnanud või toetanud mõni spetsialist? Kas lapse toetamiseks on antud soovitusi või koostatud dokumente, millega lasteaed võiks arvestada?

9. Pere ootused

Millised on Teie ootused lapse lasteaia- või lastehoiutee algusele? Milles võiks laps kohanemisperioodil kõige rohkem tuge vajada?

10. Muu oluline teave

Mida soovite veel lapse kohta lisada?



.....

.....

.....

Kuupäev: **Lapsevanema allkiri:**

**Lisa 3. Arengu- ja perevestlustel osalemise protokollileht****ARENGU- JA PEREVESTLUSTEL OSALEMISE PROTOKOLLILEHT***Sisehindamise dokument***RÜHM.....****ÕPPEAASTA.....**

Nr.	Lapse nimi	Osalenud lapsevanem	Allkiri	Kuupäev	Õpetajad
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					



9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					